

Kārļa Krūzas lirika.

Ērika Strautmane.
Matr. 18.549.

1944.

Kārlis Krūza ir viens no lielākajiem latviešu dzejas formas meistariem. Viņa dzejā meistariskai formai ir bieži vien lielāka nozīme kā saturam.

Un šī meistariskā forma un dzejas mūzikālā daļskanība tad arī Krūzām ierāda vienu no pirmajām vietām latviešu lirikā.

Krūzas dzejas raksturīgākās iezīmes ir spilgtās un košās redzes un dzirdes gleznas, lielā, brīnišķīgi jauko metaforu bagātība, visādas teikumu figūras, apbrīnojama valodas tīrība un skaidrība un meistariskā valodas instrumentācija.

Krūzas dzejā stils samēdz neparastu pilnību. Par savu dzejas radīšanas darbu Krūza patš sonētā Vārdu kalva saka:

Es vārdus kaldinu kā kalējs kalvā:
Ja lokot lūst, pie malas lūzīs triecu,
Un noelē karāju, un liesmās liecu,
Lai lasot redz, kāds spēks man bijis spolvā!

Un kad tie list kā izkanoētā alvā,
Vai vajag pēdu divu, tūs vai piecu,

Un jūtu jaunu redītāja prieku
Un norauģos kā dārgā debessslavā!

Bet domu svars kad vārdu virknes kļiedē,
Man spiestin spiež kā svina smagums plecus
Un neizteikto dziņu dziļums biedē....

Tad atkal laiks, kad liesmu dzimstīm becus
Es jauniem vārdiem līgoni jātēst lieldē,
Ja nevar pārkausēt un pārliet vecus!
(Maizdrē strauti, lp. 86)

Kārļa Krūžas dzejas motīvi.

Kārļa Krūžas lirika ir
emocionāla. Krūžas dzejā visraksturīgākās
iezīmes ir maigās un glāstošās izjūtas
un smalkjūtīga atturība un kautrība.

Ļoti spilgti tas redzams dzejotī

Pirmās zvaigznes.

Smiedz diena naktij roku,
Kad klāt jau vakars kluss,
Un es pie zemes plosku,
Kas baltos ziedos dus....

Es baltos ziedos dusu,
Kad pirmās zvaigznes spīd,
Un klusu, klusu, klusu
Staut kur nāds sapnis slīd....

(Laires liesmas, lp. 35)

Vasaraklusuma motīvs te vienmērīgo vārdu
skanzās atradis tik vieglu izteiksmi, ka
tai līdzīgu latviešu dzejā reti kur varēs
sameklēt. Varbūt tikai Mārļa Skalbes dzejā.

Tu kaunies no gaismas un gaisa,
No saules, kā kvēlē kas kaust,
No karstuma vasaras versmē,
No tvana, kas atauzā gaišt

Tu kaunies no rēsmas un vēja,
No strūkļas, tik līpmi kas līst,
Un tiktos Tēv mākoņiem līdzi
Kā ēnai pār pasauli klīst . . .

(Liesmu Lokā, lp. 28)

Protams, ka tad nedrīkst ieskanēties
neviens skarbāka skaza!

Krūza vislielāko vēribu piegūz
jūtu pasaules notēlošanai. Samērā maz
viena dzeja veltīta priātnieciskām
pārdomām. Ar to Krūzas lirika atšķiras
no Boriska, Bārdas un Raiņa lirikas
un tuvojas Blaumana emocionālajai
lirikai.

Krūzas dzeja pieder pie subjektīvās
lirikas. Viņš tur izteic savus paša
pārdomojumus un izjūtas. Tē piemērs:

Man jāiznīkst kā asā vējš,
Kas sviž man acīs sausas smiltis,

Lai maistāki par visiem dziediem
Tu mūžam dzējā dziedēt vari.

Man jāiznīkst, lai nemirstību
Kā vaināgu Tu izvaiznēs nestu
Un spožāk starotu par visiem,
Kas meklēs manu dusas vīti.

(Mirkļa mirdzums, lp. 61)

Mažāk Krūžam dzējolu, kas
piekautāmi objektīvajai lirikai vai dabas
aprasītiem. Bet arī tānīs gandrīz visur
Krūžs lūk ieskanēties sava paša izjūtām,
piemēram:

Burviņu mala.

Lūst akordi lēz gale:
Kas bij? Kad bij? Kur bij?
Vai lēci laktiģale
Jau viņus vītiņ vij?

Ko atkal, laktiģale,
Būk burviņu tu bur? ...
Kur ir tā burviņu mala?
Ak kur? Ak kur? Nerur?!

(Ēnu ejas, lp. 34)

Liesmu loki.

no krasta liesmu loki
Jau nīnos lūst un lūst,
Un tumsā tinas koci
Un nāmi ēnā slūgt ...

Un tālu uzoms kāda
Tē spīd, te dzied, te spīd ...
vai tā vēl kādam pēda,
Kur ošā jāiestād? ...

(Ēmu ejas, lp. 33)

vai te laustīgais upes līcī un
brauciens pa straumi neslēpj kādus
dzīvu pārdzīvojamu atvarus, kas dara
tik dzīvu pārredzamo gleznu?

Preteji parastajam apgalvojumam
mūsu kritiķā, ka Krūzas dzejā maz
motīvu dažādības, jāsaka, ka motīvu
dažādība Krūzas dzejā ir diezgan liela.

Jināmā mērā vienmērīgu Krūzas
dzeju dara nevīs motīvu trūkums, bet
dažādo motīvu, notikumu un pārdzīvojamu,
nopietnu pārdomu, dzīva izmisuma, ilgu,
dzīvu mīlestības sāpju, smagas vientulības —
— visu šo izjūtu notēlošana vienādi
glāstošā, vieglā, graciozā un rotulīgā
formā.

Tāpat trioletā, šai viegli rotulīgajā
formā, piemēram attēloti šādi smagi
pārdzīvojumi:

Smagās skumjās.

Kam iesi sūdzēt savas sāpes,
Ko nespēj tu vairs ilgāk nest,
Kā mūžam nedzēšamas slāpes?

Kam iesi sūdzēt savas sāpes? —
Sen saņemtais gaišās kāpes,
Kas spētu laimes valsti nest ...
Kam iesi sūdzēt savas sāpes,
Kam savas smegās skumjas nest? ...
(Trauslā trauskā, lp. 23)

Ģēlums.

Par velti pavadīto dzīvi
Ass ģēlums reizēm sirdi skauj
Un asarām ļauj ritēt brīvi.
Par velti pavadīto dzīvi
Māc dažādiem pārmetumiem sīni
Un melnā izmisumā raun.
Par velti pavadīto dzīvi
Ass, nāvīgs ģēlums sirdi skauj.
(Trauslā trauskā, lp. 56)

Galvenie motīvi Krūžas

liriskā ir šādi:

daba, mīlestības sāpes, vientulība, atmiņas,
ilgas pēc skaidriņas, filozofiskās pārdomas
un iekšējās cīņas, sāpes un skumjas,
aistētiskās jūtas, būvības cīņas, kara laiki
un bēgļu gaitas. Bez tam atsevišķi
krājumi veltīti tautas ticējumu
pasaukē un vēstures notikumiem.

Daba. Ļoti svarīga vieta Krūžas dziejā
dabai. Gandrīz visi dabas dziejoli ir
subjektīvi sajusti. Tāpat kā Blaumanis,
Krūža bieži sāk dziejoli ar objektīvu dabas
aimu, bet tulcī pievieno tam arī klat
jūtas, kurās šī aina modina drēseli.

Krūža nav panteists. Viņš
rāda tikai jūtas, ko daba modina
cilvēkā, bet dabai dziedu drēseli
nepiešķir. Daba dziejnieku saista
visos gada laikos, bet it īpaši pavasarī,
kā redzam piemēros:

Želta svaros.

Kāds maigums maijā novasaros,
Kad ievas baltus ziedus ber
Un saldās rēsmas šūpo žaros!
Kāds maigums maijā novasaros,
Kad drēseli kā želta svaros
Arklusu roku laime sver!
Kāds maigums maijā novasaros,
Kad baltas ievas ziedus ber!

(Trauslā trausē, lp. 34.)

Saldās sēras.

Krit ziedu želts caur žaļiem žariem
Un maijā debesbālumā
Mirdz mēness sudrabotiem stariem.
Krit ziedu želts caur žaļiem žariem...
Un kā no seniem pavasarjiem
Skan saldās sēras tūlumā...

Krit ziedu zelts caur ziliem zariem
Un zilgo debesbēlumā.

(Traudā traucā, lp. 35)

Pēdējam dziesolim četras pirmās
rindas ir tīri objektīva dabas glezna, bet
dziesola beigās dziesnieks rāda savas personīgās
izjūtas, ko šī glezna modinājusi drēsekt.

Kīdzīgas skaņas tiek dzirdēt
akordi: Zaļā zeme.

Cik mīļa zeme zaļā,
Cik mīļģis viņas prieks! -
No viņas netiek valā
Ne mūks, ne cietumnieks. . . .

Cik zaļā zeme saista,
Cik jauna katru dien'! -
Un viss, kas sirdi saista,
Tik viņai pieder vien. . . .

(Ēmu ejas, lp. 42)

Zelta liesma.

Is visu dienu klausos
Kā dainā dīvainā,
Kā jauno ziedu skaunos
Kā liesma saulainā. . . .

Kā zelts šī liesma lejas,
Un laimē liekas man,
Kā visi ziedi smejas

Un zeme dziedot skau...

(Laiques liesmas, lp. 44)

Tāpat maija rītā daba pārvēršas par zāļu
teikni, kurā dzejniekam jāmaldās mūžam:

Maija rītā.

Cik skaists ir zafums agrā maija rītā,
Kad pirmais stars ter spožs rēspūd sējā!
Kāds spožums mirdz aiz gaišā loza līnē
No ienu līcā, dziedu apbārstotā!

Ba lauru vīz nēl vaza, vakar dzītā,
Bet atānje kā laimes dienu deļā
no jauna aizred baltā burujū eļā
Kun pazurst sirds, no prieka negaiditā...

Tu baidies kājū likt un samit dziedu,
Tik brūniskūzi onais kas vēries vafā,
Un runā noreibis: ar, ko lai dziedu...

Tu klausies korū nerimstoņ - sūafā
Tu jūti staru bezgalīgo šūriedu
Un laimīgo aizmaldies kā teikā zafā.
(Skaidrie strauti, lp. 24)

2) Mīlestības sāpes.

Krūzas dzejā sastopama vienīgi ideālā
mīlestība. Šai ziņā viņu nevar salīdzināt
ne ar Kārli Strālu, ne Viktoru Egloti,

ne Edwardsu Vozzu. Pārvarā te sāpju sajūta,
bet sastopamas arī gaišas un laimīgas
mīlestības izjūtas, piemēram:

Mma.

Ai skaistā jaunība un Mma!

Ai brīnišķīgi jaunais laiks,

Kad vēl nekas nav jāizcīna!

Ai skaistā jaunība un Mma! —

Sirds pilna laimes saldā rīna

Un mīla kavst kā zelta trauks!

Ai skaistā jaunība un Mma!

Ai brīnišķīgi jaunais laiks!

(Trauslā trauskā, lp. 6)

Vēl gaišas mīlestības izjūtas ir
trioletā Mimosas (Trauslā trauskā, lp. 74) un
trioletā Sveciņš (Trauslā trauskā, lp. 81)

Šie gaišie dzejoļi glabā atmiņas
no agrās jaunības mīlestības, bet viss
lielais Krūzas mīlestības dzejoļu vairums
ir seltis skandriņš, gadiem ilgstošām
mīlestības sāpēm. Tā par agrā jaunībā
mirušu mīlu meiteni viņam ir vesels
dzejoļu krājums *Jemes Jemes*, kas sākot
no 24. lapa pusē seltis vienīgi šai
izjūtai.

Tāpat ļoti daudz mīlestības sāpju
dzejoļu ir citos krājumos, kas liels
sajūtai tādi pat angstums
sastingst. Raksturīgi te tādi
dzejoļi:

Kā svešā gaitā mētodams,
Es roku Tav uz pieres līnu,
Un Tavu sāpju svētumā
No zemes maldiem raisīti tik.

Jau maldu celš rēl galā nav,
Vēl saltas sēras sirdi pilda,
Bet kad es triecū saltumā,
Tavs sāpju svētums mani silda.
(Zemes zemes, l.p. 63)

Bālās rokas.

Es redzu Tavas bālās rokas...
Tu tiecies baltu rozi raut,
Kas tālā sapņu dārzā ložas.
Es redzu Tavas bālās rokas,
Un visas neminamās mokas
Nāx atkal manu sirdi skaut...
Es redzu Tavas bālās rokas
Un rozi, ko tā tiecas raut...
(Pānslē traukā, l.p. 19)

Gaišās pēdas.

Vēl jūt te Tavas gaišās pēdas,
Kaut laimes vietā krūtīs žyandz
Tev tajad bezgatīgas bēdas.
Vēl jūt te Tavas gaišās pēdas,
Kaut nāves skumjas sirdi ēdas

Un drūzmā drāmu draudu daudz.
vel jūt te Tavas gaišās pēdas,
Kaut saltas sāpes krūtīs žyandz.
(Traudē traukā, lp. 32)

Ilgā gaidā

Es ilgodamies gaidu Tēvi,
Kaut gado aiz gada gaidē gaidīt,
Un ilgās sadedzinu sevi...
Es ilgodamies gaidu Tēvi, —
Tu vien man gaidīo laimi devi,
Kas nēl tik karsti krūtīs kaist!
Es ilgodamies gaidu Tēvi —
Un gado aiz gada gaidā gaidīt.
(Traudē traukā, lp. 4)

Šīs rindas vienkāršās un viēzlās,
Šos vārdus, kas tik sāpju pilni,
Es esmu rakstījis par Tēvi,
Par Tēvi nēlā skumīgās grimis....

Par Tavu meidros mīlestību
Šīs rindas runā, glabādamaš
Mā senas mētlaimības smaidus,
Kas viz nēl atmiņās un ilgās...
(Mārcē mirdzums, lp. 22)

Un beidzot vārdi, kas skum
kā gērasts, no nedrīkst aizmirst :

Kā aizmirst draugu vēņīgo,
Kaut laiks var dziedēt visas rētas,
Likt citām pusēm priekā plaušet
Un saulē rādīt citas sētas?

Kā aizmirst draugu vēņīgo,
Kaut to jau gadi šreiz no tevis? -
Bet galā viss būs jāaizmirst,
Kad kaps tev reiz būs dusu devis....
(Zemes zīmes, lp. 49)

3) Vientulība.

Ļoti bieži Krūzas dzejā atneau
vientulības motīvs. Smagas vientulības
sāpes un atstātības sajūtu Krūza
viszīmīgāki izsaka dzejolī

Cietumnieks.

Tu ciet un dzīvo sevī,
Kā cellē cietumnieks
Un viss, kas notiek tevī,
Ir citiem svešs un lieks.

Kā tumšā liesma plūvo
Pār tevi svešais prieks, -
Tu sevī ciet un dzīvo,
Kā cellē cietumnieks.
(Ēnu ejas, lp. 6)

Līdzīga vientulības sāpju izjūta man
dzejolī:

Ķī domai pazūd pavadiens,
Un es vairs nezinu ko darīt:
Es mūžam esmu bijis viens,
Un viens es būšu arī un parit...

Un viens tai stundā tumšajā
Es tumšos vārtus vaļā slēgšu,
Kad kapa vēsā mūžībā
No vēsās vientulības bēgšu...
(Ģemes ģēmes, l.p. 5)

Tāpat sonētā

Grūniju svaros.

Laiko kā kāds sapnis ātri projām sūkējis
Un tumšā slēpis patiesības seju,
Kā kādā sapnī viens es tālāk eju
Un nesu līdz, ko liktenis sāinī sējis.

Dažs draugs man dažkārt priekā pretom smējis
Un vadījis pa gaišu laimes leju,
Un reizām priecājis par jauko dzeiju,
Un omāgas sēres reizām nīdī lējis.

Bet es vairs neticu ne drauga glēstam,
Ne baltiem ziediem, kas kur arī bērti,

ne skatām kaistotām, ne skaidrām stāstām;

Es zinu: sen jau laika nētis vērti
Un velki tumsām vientulības lāstam,
Sen skumju svaros visi vārdi svērti.

(Skaidrie Strasti, lp. 9)

Vientulība dzējiniekam nerada
tikai sāpes, bet ir arī tuva un mīļa,
piemēram dzējoli Nabadzība:

Man sārda mana vientulība,
Ko viens zem zvaigžnēm zinu es;
Man dārga mana nabadzība,
Kas mani dzīvei garām nes.

Man nav ko iēģēt, nav ko darīt,
Man nav ko skaudzēs krant un krēt;
Varbūt, ka mirstu es jau parit,
Varbūt, ka rīt jau stunda klāt...

Un kaut man viss par pelnēm kļuvis,
Kaut skrandes manu miesu sēdē,
Kaut tikai sāpes esmu guvis
No tā, ko meats man skaidrību redz --

Es mīlu vientulības mirkli,
Kad debesis un zeme dus --
Un sapņos tik ar želta iekli
Pēc baltās purķes sniedzos kluss.
(Mēlte laipe, lp. 66)

Līdzīga vientulības izjūta sonētā

Blāzmes mierā.

Kā lielai misterijai paglabāšu,
Es prieku pēdējo un patiecību,
Un lepāds ar savu nebedzību,
Un savu vientulību neatstāšu.....

(Skaidrie strauti, lp. 39)

Var teikt, ka vientulību
dzejnieks uzņemas par likteņa lēmumu,
ko cilvēks nespēj novērst.

4) Atmiņas.

Visnairāk Māris Krūze
kanējās atmiņās. Dzejnieks atkal un
atkal pārdzīvo bijušās dienas, piecējas
un bēdējas par sen pagājušiem notikumiem.

Vīncaizmirstamākās viļņam ir
mīlestības atmiņas un atmiņas par
jauno gaišo bērniņu. Tā varētu
samērēt daudz piemēru. Ģimnizākie:

Es redzu rozes, rezedas,
Es redzu aštras ziedu balto -
Un sapītu, ka vēl kautkas
Man jāredz un jāizstulto.

Es vēraju kopā atmiņas
No saulainiem un seniem laikiem,

Bet viss ap mani pārvēršas
Par bālām dūmakām un trauciem.
(Zemes Zemes, lp. 11)

Tu atceries atmiņu tālos,
Un acis vai apzīlēt tev grib:
Kāds brīnšķīgs zafums no zāles,
Kāds zilums no ezeriem zib!

Tu ilgi tās pieminēt bijies,
Kā sapni, kas kapsētā slēst
Kāds gaišums ap galvu nu vijies,
Kāds spožums nu sejā tev lēst!
(Liesmu lokā, lp. 13)

Cik bērības sapni ir skaisti,
Tu tagad to sajūti, draugs,
Kad atmiņu vainagā saisti,
Kas vien Tēv tur bijis ir jauns.

Cik bērības sapni ir skaisti,
Cik spoži tie spulgo un spīd,
Kā ziedi, pa strauņi kas laisti,
Tik ātri uz atvaru slīd!
(Liesmu lokā, lp. 21)

Tā atmiņās nokaidrojas dzejnieka dzīve
un dzeja, līdz beidzot skaidrība viņa
dzīvē tiek par patstāvīgu motīvu.

5) Skaidrība.

Krievu dzejē ļoti raksturīgas ilgas pēc skaidrības. Tās piemēram ir ^{iz}teksts sonētā Taisnā tiesā (Skaidrie strauti, lp. 44), tāpat sonētā Sāpju stundā.

Es Tavā priekšā atkal celos krītū,
Ar jaunava ar apskaidroto seju,
Un karstas asaras pār vaiziem leju,
Lai redzi Tu, cik lielās moksās mītu.

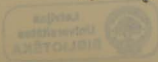
Es Tevi pieminu ikkatru rītu,
Kad dienas jūgu nest no jaunve eju,
Un vakarē, kad tumša sedz jau leju,
Es ilgojos, lai Tava gaisma lītu.

Es esmu tumšā sāpju stundā dzimis
Un visu mūžu grūtās gaitās smacis,
Un ilgi maldījis, un dzīvi grīmis...

Ar, nenovērs Tu savas skaidrās acis,
Bet parlausi, ko lūdzos nenorimis,
Bie Tava gaišā nama kāpēm placis...
(Skaidrie strauti, lp. 52)

Par viņa skaidrības simbolu
izplaukst zila puķe.

Ar, kur tas kalns, kur zila puķe zieds,
Kad sērēdas palazs būs pār leju plētis?
Kur zvaigžņu miera mums varēs iemirdzētis,

Kad melna nakts un nāves baigums bēdēs?
Ak, kur tas dārgs, kas drūmās domas kļūdīs,
Kur gaismai upurēt un uzskanētis,
Lai dzirdētu, kā saule saka: svētis!
Jūr skaidrais strauts, kas olimosīdi dziedis?

Ak, kur tas cēls, kas jātrod iekšnam,
Ja tālē tas sev skaidru mērķi spraudis,
Kaut reti mēs pēc tāla mērķa sūrienam?

Ak, kur tas garo, kas baltas drānas audis,
Kad maldīdamies purva rāvā brienam?

Ak, kur tas Dievs, ko pielūdz visi ļaudis?

(Skaidrie Strauti, lp. 126)

Pēc garas un grūtas meklēšanas
dzejnieks beidzot sācu skaidrību sasniegtis:

Saules rietā.

Ap tavu galvu stari spožumus staro,
Kas savrāpēs no darbiem padarītiem,
No saulainiem un prieka pilniem rītiem,
No vakariem, kas zelta miglā garo.

Un kaut jau viss ap tevi novakarō,
Vēl gaisma mirdz pār laimes mirkļiem mītiem,
Pār padebesiēm, nēļa nēja dzītiem,
Pār atanzām, kur jaunī bērzi garo...

Un miers tik svēts tev pārņem visu būti,
Ka tu vaies neticis pēc cita prieka,

Kā tikai tā, ko dzīļu sirdī jūti.

Tev visa gūdišānās liekas lieka,
Un sveicienu tu skaidrām griezņēm sūti
No dzīves apskaidrotā celīnēka.

(Skaidrie Strauti, lp. 33)

Tāpat skaisti skaidrības ideja izteikta sonētā
Jaunas sejas (Skaidrie Strauti, lp. 38) un
krājumā Liesmu lokā, lp. 11; 64; 65; 78 un
netu netām visos citos krājumos. Liekas, ka
Krūze atzinis, ka taisni skaidrība ir
lielākā dzīves vērtība.

6) Filozofiskās pārdomas un iekšējās cīņas.

Pārdomu motīvi par dzīves svarīgākajiem
jautājumiem, cilvēku cīņām, dzīvību un
nāvi Kārļa Krūzas liriskā ir diezgan bieži
sastopami. Skaidri tas izteikts dzēloti:

Ka dzīvība un nāve ir
Tik māsas: darbība un dusa,
Tā tu aizvien vēl neizšķir,
Kad stāvi viens pie kapa klusa.

Ar, dzīvība ik dienas dod
Tik moras, nemieru un sāpes!
Un tikai nāvē mieru rod,
Kam mūžīgas bij sirdi stāpes...

(Gēnes līmes, lp. 13)

Dziesēja cīņa ar sevi izteikta dziesolī:

Tu netieci vairogalā ar sevi,
Kā saucējs, kam sajūcis maits,
(Liesmu lokā, lp. 13)

Tāpat trioleta Krustcelēs:

Uz kreiso vai uz labo pusi
Tev iet? ... Ak, kas lai pateic to,
Kur tava laime aizgājusi? ...
(Trauslā trauskā, lp. 10)

Dziesēja cīņa un sevis un dzīves mērķa
meklēšana kā pavediens tinas ap trioletu

Titavas.

Kur titavas, kas iet no sevis?
Kur pavediens, kas nērpjas pats?
Kur koks, kas dzelta augļus devis?
Kur titavas, kas iet no sevis?
Kur ceļš, kas aizvestu pie tēvis?
Kur brīnišķīgais burvoja rats? ...
(Trauslā trauskā, lp. 74)

Tādām pašām pārdomām veltīta
trioleta Nepilnība (Trauslā trauskā, lp. 75),
Drūmas dienas (Trauslā trauskā, lp. 80),
sonēta Donnu svaros (Skaidrie Strauti, lp. 62),
dziesolī Givas garā (Ēnu ejas, lp. 26), Baižā
baismā (Ēnu ejas, lp. 90), Rudens daifums
(Ēnu ejas, lp. 84), Ģemes vaigs (Ēnu ejas, lp. 62),
Senā mīkla (Ēnu ejas, lp. 65), Piliens
sāpju (Laires liesmas lp. 7), Vēlās prieks

(Laines līesmas, lp. 34); Man spējina
ar mani auksti (Liesmu lokā, lp. 61), Kūr
mūžīgais klusums mūs gaida (Liesmu lokā, lp. 41),
Vai tikai nētras brāzma beigā (Mirkļu mirdzums, 6)
Kodas mums diena nākamā (Zemes zīmes, lp. 62) un
daudz citu dziejolu. Pirmreiz raksturota šādi
šī jautājuma nonaidrošanai var smiegt
sonetu krājums Skaidnie strauti, bet
šoreiz man iespējams uz to tikai īsi aizrādīt.

4) Sāpju un skumju motīvs.

Kārļa Krūzas lirisku pastāvīgi pavada
sāpes un skumjas, kas parādās dažādos
nokrāsā, līdz vietām sastingst kā nāvējā
smagumā. Tā redzam trioleta

Smagās skumjas.

Kam rēsi sūdzēt savas sāpes,
Ko nespēj tu vaies ilgāk nest,
Kā mūžam nedzēšamas slāpes?
Kam rēsi sūdzēt savas sāpes? -
Seni saņemušās gaišās kāpes,
Kas spētu Laines valsti vest ...
Kam rēsi sūdzēt savas sāpes,
Kam savas smagās skumjas nest? ...

(Translā transkā, lp. 23)

Līdzīgā stingumā aizveda

Ģēlums.

Par velti pavadīto dzīvi
Ass ģēlums reizām sirdi skauj
Un asarām ļauj ritēt brīvi ...
(Translā transkā, lp. 56)

Pāpat sāpju, skumju un žēluma motīvs
spilgti izteikts dzējošos:

Biliensāpju (Laines liesmas, lp. 4),
Sāpju stundā (Skaidrie strauti, lp. 52),
trioletā Invalīdā (Praulā traucē, lp. 54),
Klusā krastā, (Ēnu ejas, lp. 45), Kāds
sāpju saldums saldē sirdi (Mirkļa mirdzums, 5)
un citos. Savādi tomēr, ka Krūžas
noskaņotā forma liek samērā nēgli
paņest pat vissmagākās skumjas. Bet
arī te man jāpamierinās tikai ar šo
īso aizrādījumu.

8) Aistētiskās jūtas.

Ļoti izkopta ir Kārļa Krūžas
aistētiskā pasaulē uztvere. Katram
ir jāpaeļāo pēri dzīves ikdienai
skaistums un daiļums pasaulē. Šo
Krūža skaisti izsaka trioletā

Poezija.

Lai mirdz pār visu poezija
Kā saulē varavīkšņu loks,
Kā kalgojošā dziedu vija!

(Praulā traucē, lp. 9)

Pāpat trioletā Svētā birze (Praulā traucē, lp. 16)

Visskaistākais un vērtīgākais dzīvē
ir daiļums.

To dzejnieks vismaistāri izsaka dzejolī

Ko vairāk?

Kā katru gadu kairāk
Liek krāsām kvēlot Dievs!
Ko vairāk, ko vēl vairāk
Tu vari nēlēti?

Ar, ko vēl vairāk vari
Tu gaidīt pasaulē,
Kad katru pavasari
Viss gaismā gavilē!

(Laires liesmas, lp. 48)

Tāpat aistietiskās jūtas izteiktas dzejolī
Debeszgilums (Laires liesmas, lp. 8),
Mēnessgaisma (Ēnu ejas, lp. 66),
Dārzā vāzē (Ēnu ejas, lp. 83), nemaz
nerunājot par to, ka daudzu dzejnieku
sajūt vai katrā dzīves parādībā,
kas saistījusi viņa uzmanību. Jeb
otrādi dzejnieks sajūt, ka dzīvē viss
drīkst parādīties tikai daudza
apmācīto.

9) Brīvības cīņās, kara laiki un tieši gaitas.

Kārlis Brūža ir dzīvi iejūtīgs un
ātri atsaucīgs visām dzīves parādībām
Visspilgtāki tas parādās dzejnieka darbības

sākumā, kad sapņumā par brīvības cīņām
nīcī laiž klajā savas Cīņas dziesmas
(nelielu krājumiņu, kas tagad reti kur
atrodams). Tā saprotams, ka dziesmeku
dzīvi saņņņojis arī bēzļu bēdņņais
liktenis pirmņņā pasauļes kaņņā. Sonetu
krāņņums Skaidņņē Strauti sākusis ir
vēlētis šo ģūtādiņņu liktenim,
asiņņainņņām kaņņā šausmāņņm un tur
īzņņeāņņ arī acināņņjums stāties ģeņņ
karoņņā un salauņņt ļaunā lāstā.

Kaņņā un bēzļu ģaitāņņ vēlētāš
sonetās ir Snešās sētās (Skaidņņē Strauti; 3),
Ģūtā mīkļā (Skaidņņē Strauti; 5)
Pūņņā Ēnā (Skaidņņē Strauti; 6)
Rūdā rūsā (Skaidņņē Strauti; 4) un
Nāres laukā (Skaidņņē Strauti; 9)

Motivā ģņņā, kā ģāņņ aizrādāto,
visbaņņātāķais ir Ģrūņņas sonetu
krāņņums Skaidņņē Strauti.

Tautas ticēņņmēņņ ir vēlētis trioletu
krāņņums Pēķm Pēķlā (1924) un
nēstures notikumiņņ trioletu
krāņņums Tautas Piesā (1924).

Kārlis Krūza meklē dzīves jēgu un atrod to skaistumā, sirds skaidībā un apgarotā mierā.

Pēc pasaules uzskata Krūza ir tipisks ideālists. Dīņš pieskaitāms tiem retajiem gara darbiniekiem, kam nav cilvēku dzīvē parastās personīgās dzīves, kas mecešas pēc sava personīgā labuma un materiālām vērtībām, bet kas visu savu dzīvi veltījis tikai dzījai, latviešu valodas izkopšanai un latviešu kultūras dzīves paaugstināšanai, veicdams milzīgu darbu, gan strādādams skolās, gan rakstīdams par literatūras jautājumiem, gan krādams savas atmiņas par latviešu kultūras darbiniekiem, gan arī ļoti daudz tulkodams vārieņu, vācu un poļu dzejnieku darbus. Krājuma iznākšanās bija tulkotās Puškina dzejas un poļu dzejas antoloģija, sākot ar Kočovskui un beidzot ar mūsdienu dzejniekiem. Rokraustā vēl atrodas viņa krievu un vācu liriskas krājumi, baltvācu dzejas kopojums, Šermentova dzejas, u. t. t.

Bet pēc raustā darba cēliens Krūza atkal atiet nomalpus, laiklusībā turpinātu savu vērtību radīšanas un krāšanas darbu, dzīvodams savā gara pasaulē.

Krūzu raksturo ļoti labas novērošanas spējas un smalkjūtīga,

bezpartējiska pieeja, pie kam viņš ļoti
baidās izteikt ko tādu, par ko nav
pats stingri pārliecināts, vai tas tiešām
tā ir.

Krūza dzīvo savas personīgās
izjūtas pasaulē. Viss Krūzas
personība un dzīve ir mūzikas
melodiju un dzējas ritmu pirmskautējumi.

Krūza dzīvo savās plastiskajās
sajūtās un rēdomās, un viņam
liēkas, ka šīs izjūtas sapratis arī
citi.

Tā dejas ritmā viņš var griezties
viens pats bez partneres, vai pats
pie sevis, kādu melodiju dziedādam,
paceltām rokām dirigēt kādu
neredzamu melodiju un ritmisku
saskaņas pulku.

Šī dzējmēka ārkārtīgā spēja
iējusties un dzīvot savās izjūtās tad
arī cilvēkiem, kas viņu turāk
nepazīst, liek viņu iekārties, kā
viņi savādnieku.

Aplūrojama ir Kārļa Krūzas
literatūras un dzējmēku izpratne,
lielās iējušanās spējas un darba
mīlestība.

Skaidrajā sonētā Baltās drānes Mūžiņa
saka par darbu šādas neaizmirstamas
vārdus:

Darbs dara netūru un tomēr tūru:

Kas cits kā darbs tev balta drānes dāvē,
Kad esi bridis dumbrajā un nāvā,
Un rokā rozī liek un zelta līru!

Tik darbs var teikt: vai es tev nepiešgūru,
Ko vien var smēgt šī bēdu dzīve blāvā,
Kad līdzgājū tev kāpt kā kalnā stāvā
Un visu būt par varoni un vīru!

Kas cits kā darbs eļ darītāju cienā,
Ka viņa vārds nēl minams andžū andžēm
Un spoži staro slava temple sienā!

Kas cits kā darbs pār drūmām drupu
Kandzēm
Liek dzīvei atdzimt gaišā mētku dienā
Un godu gādā novadiem un draudzēm!

(Skaidrie strauti, lp. 119)

Kārļa Krūzas dziesas izveidošanās un
tapšanas gaita.

Jau agrā bērnībā Kārli
Krūzā radušies interese par grāmatām,
prieku par dziesu, ritma izjūta un
interese par dziesotājiem. 4 gadu vecumā
Krūza pratis jau lasīt. Savi pirmo
dziesoli viņš sarakstījis 10 gadu vecumā
un tas ir šāds:

Es ar savu karoti
Izmedīju karoti

Garšs pa priekšu sereja,
Karkis pakal, cik vien spēja.
Garšs drāzās mežā iekšā,
Bet es tur jau biju priekšā

----- (2 rindas Krūze vairs)
----- nestceras

Garši pārņem uz māju,
Karkim devu vienu kāju.

Pastāvīgas dziesas emocijas
Krūzām tad vēl nebija.

Krūzas bērnība bija gaiša un jauka.
Līdz iesmētšanai 1900. gadā viņa
dzīvē eļļā pastāvīgi gājis it kā uz
augšu. Pirmie iespauidi sabiedrībā
gaidīti un panākumiem vaiņģoti;
sudā mācībās bijis pirmais, skolotāja
un tāpat mācītāja Bernerca ierērots

un uzplanēts.

Bet tulky pēc rēvētošanas Krūžam
licis, ka nākotnē nav nekāda ceļa. Naudas
tālākai izglītības turpināšanai nekāki vairo
nevorējūši atbacināt. Ar izredzū nekādu
nebija. Ar to rodas traģisks motīvs Krūžas
dzejā. Sākās neguņu un mērlēģimū laiks.

Tas izpaužas arī dzejā, piemēram:

Un atkal kā nemanot krāties
Man acis sāk asaras,
Kas negrib un negrib ne stāties,
Kā ilgās pēc vasaras.

Bet kur vien es raugos, vēl zieme,
Kur raugos, vēl ledus un snēgs,
Un nenāk no saulainē aīme
Ne dziedons laime, ne prieks.

Kur gaidīt man saulīti savu,
Kā sapni, kas talimā mūt?
Kur meklēt to plaukstoto plānu,
Kas acīm nainezus vīt?

Stam stāstīt, kas dziedos un zātē
Var laimi vishelāko just,
Kad mūžīgi zibzjē tālē
Tik maisti ir dziedoni just?

(Agnais Rūgums, l.p. 5)

Šis dziesolis sarakstīts 1900 gadā 16 gadu
vecumā.

Tik jauni plūst mūzikas skaņas
Tik jauni jānūbe dej, -
Bet tu kā nolādots esi
Un mūžīgā tumsībā ej.
(Agrais Rūgums, l.p. 7)

Nāk mācību gads Stukmajos 1901.
gadā un pēc tā Krūžam cēla etkal nairs
nebija. Nekur viņš nav varējis dabūt vietu,
jo nepretis nācu valodas. Krūža ieradies
Rūgē, bet lielajā pilsētā un pilnīgi
svētā aprārtņē bijis dandz grūtāk
iedzīvoties kā Stukmajos. Bijusi sajūta,
ka te viņi var pazust. Šis
apstākļos meslējamus pirmās dzīfākais
iemesls Krūžas dūmejiem dziesolēm:

Vai mūžam jūst man ziemas salto varu,
Vai mūžam, saule, nespīdēs tu
Un nenēsīs gaiši pavasaru,
Kas sārtus ziedus dārgā dēstītu?

Un atkal tāls tiek tik balts, balts,
Pa zemi staigā stindzis nāves jans
Un sien ap sirdi ledus saites saltas,
Kas mesarans neskad nāis pavasars...

1901. g. 2. aprīlī. (Agrais rūgums, l.p. 13)

... Ziedons māk, bet dārzā man
nav nenēna zieds,
Lai gan saujām vaidīdams
Viniš tos sūkstin šķieda. . .

Vai nēl gadiem zaidīt man,
Līdz to sagaidīšu,
Jeb vai savē raiņzā
Zvaigžņu ziedus vīšu?
(Agrais rūgums, lp. 45)

Sākot no 1901. gada decembra Krūze notaiņā
vienam ziemeļiem ar kolportiera somu mugurā.

Par kolportiera gaitām Krūze sācis
rakstīt poēmu. To neiespēda, jo nēesot
iznākūšas beigās. Tād šī poēma tikusi
sadalīta atsevišķos dzejolēs, kur rētovertas
spēnīgākās sajūtas. Šie dzejoli atrodami
Agrā rūgumā: Vaida nakti (lp. 24)
Putekļos (lp. 28), Lielus lāses (lp. 29) un
Kļūdas pārslas (lp. 31)

Šai laikā iznēidojis Krūzes
dzejņu pirmais krājums Celmalas ziedi, kas
redzējoti līdz 1903. gada beigām.

Zobzaltīgie dzejoli šai krājumā nav
ierētoti, jo tie tur nēiederējūšies.

Celmalas ziedos 2 modeļas:

- 1) Ziedīni sērti zilzā tēlē -
- ietrēra jaunības mēlestību.

2) Zili ziedi kalun aizās -
- cīņas dzējas sākumu.

Ar to tad Krūza arī noslēdz savas
dzējas attiecības pirmo posmu.

Otrreiz Krūza šī laika dzējofu,
pievienojot arī vēl neiespiestas, sakārtotās
krājimos Agraiz rūgums un Mīklas
mīklas, kas izdoti 1924. gadā.

Šais krājimos ietverti dzējofu no
1898. gada līdz 1903. gadam. Še
sastopami vērtīgākie Cefmalas ziedu
dzējofu, ko dzējnieks vēlāk atzinis par
pieņemamiem, un ievietoti arī Krūzas
jaunie dzējofu.

Pirmais laikmets sniedzes līdz
1904. gadam un iznāca ar cīņas akordu.

Pirmajos dzējofu krājimos Kārlis Krūza
lietojis pseidonīmu Vēsminu Kārlis, kas
pirmo reizi iespēsts 1898. gada vasarā
Latviesi Aizēs, kur Krūza minējis
mīklas.

Par pseidonīmiem Krūza domājis
daudz, līdz nonācis pie, ka jālieto
Vēsminu Kārlis.

Dzējofus Krūza šāis sūtīt
Austrumam, Latviesi aizēm un citiem
laikrakstiem.

Dzējot Krūzu ierosinājusi liels

grāmatu mīlestība. Tai laikā jēdziens par
dzejņu Krūzām vēl nevarēja būt skaids, zēns
mēģinājis izteikties pats. Tas nēglāk jāntra
satura dzejoļos. Ja šādos dzejoļos nav reas
asprātīgi izteikts, tad bērns var jau saprast,
vai der vai neder. Bet dzeji līriskejos
dzejoļos grūti saprast, vai ir īstā izteiksmē
atrasta.

Jamū laikā Krūza jau raustījies pasciņos
(no tām daļās iespēstas). Saraustīta vesels
burtņice, kur bijis 20 vai 30 paserku.

Bērņībā uzraustīta arī divas poēmas,
kas pazudušas. Jautra saturs jaunū laikā
poēma ir "Kā es mācījos par seroderi."

Otra poēma bijusi Par pērsiona un
joda cīņu pie abavas, kas saraustīta
ap 1900. gadu.

Krūzas raustņieka darbības
sākums ļoti grūts. Labas literātūdas trūkuma
dēļ nav nekādes sajūtas un aptņerds, cik
lielam jābūt stāstam, nav arī tēlojams
līdzekļi.

Kārļa Krūzas pirmie dzejoļi ir
jautri un zobgalīgi. Pirmais dzejoļis, kas
iespiests, ir Apmierināšanās:

Vai tas nu nāk no launke,

ka nedod muntēlis:

Tu esi nēl tik jaunka,

Tik jaunū nēl esmu es!

(Agrais rēģņums, lpp. 3)

Ar to tagad pārveidoti veidā rēsakās
Agrais rūgums. Tai pašā laikā Vīspārņejs
Zobzals Glalendārā (1901. g.) iespēsts
dzejolis Mirējs.

Šīnīs laikos saimniekiem
Saimēi māvzi gādāt grūti,
Un tā katris steigtin steidzas
Merkēt bezgātāku brūti...

(Agrais rūgums, lp. 4)

Jau diezgan agri Krūzas dzejā
sāk parādīties drūmas skayas, kas
izriet no viņa dzīves apstākļiem, bet
manāms arī svešas dzijas iespauks.

Parādīties atklātībā nav bijis tik
nēgli. Kad Krūza rēstūtis
Latviešu Anzēm savus dzejolus, tur
bijusi tāda atbilde: "Jūsū pantijē
nēl nav nekāds dzejā."

Pirmās atsauksmes nav atzīnīgas.
Arī Zvārgulis Krūzām reiz strastējis, lai
nekad nēso no citiem nē aizņemoties.

Krūzām ļoti nēgli redzēnoties
citu dzejnieku darbos. Viņam vajadzējis
būt uzmanīgam, lai nēiztektu to, kas
jam bijis. Ja Krūza no sākuma būtu
lasījis labu dzejā, tad drūzāk viss
būtu nonaidrojis.

Nēatzinīgās atsauksmes nar
pirmējiem dzejolēm nēicinājis drūmas

sajūti. Tas ir par cēloni pesimistiskiem
nolemeņiem Vāgnes pirmajos dzeju krājumos.

Je nedrošība par to, ka cēlu vairs nav.
Vēl svarīgāks iemesls drūmajam nonāco-
jumam ir laikmeta idejas. Visi nomākti,
apspiesti, nebrīvi, un nav cerības ko
grozīt. Tā laikmeta idejas dzeju dara drūmu.

Laikmeta idejas Vāgze pirmo
reizi vairāk ievērojis Blāvins (Stukmanos).

Līdz tam laikam viņam katrs dzejs
bijis vērtīgs un nūfa.

Fotografa Patrīka ģimenē bijis jau
noteikts uzskats par dzejniekiem. Runās,
kas notikušas viņu namā, bijis it kā kāds
daimoniķis spēks. Tur vienā neapmierātā -
Veidlubausis, Rāinis, Aspazija.

Bieži pieminēts visdrūmākais krievu
dzejnieks Nadsons.

Pēc Stukmaniem Vāgze pārgāja dzīvot
uz Rīgu. Sakarā ar dzīvi Stukmanos un
Rīgā, Vāgze īsā laikā iepazīnās ar
veselu rindu dzejnieku: Pavašaru ģāmi,
Zvārgulu Edvartu, Teodoru Zelfertu, Lejas
krūmiņu, Ati Kēniņu, Blūdoni, Ģūliju
Dienkocinu, ģāmi Asari, Aenrāteru, Skalbi,
Austriņu, ģēkaboni, idv. Cālti, Aspaziju,
Ponku, Blaunani un Deglam.

Šai laikā Vāgze sāk darboties arī
kritikas laukā.

Ap 1903-1904. gadu radās tās idejas, ko
laikmets franča dzejā sākot ar
1900-1901. gadu Krievijas dzejas labprāt
sāva ierīkot. Pirmais dzejas laiks
Krievijā diezgan spilgts. Šai laikā bija
pašreizējs stipri angusi. Te klat nāk arī
deklamācija.

Krievija krievu pazīstams kā dzejnieks.
Pirmajā laikā bez kalendāriem Krievijas
dzejas parādījās Vārdā, Latv. Anžēs
(Jelgavā), Dienas Lapā, Mājas Vēstī,
Austrumā un Teodora Geiferta
Jounaja Ražā. M. V. Mēnešrakstā
zātilis tās ierīkotis vēlāk.

Jau agri mūsu dzejnieku ir
saistījusi dzejas labskanība. Pirmais
latviešu dzejnieks, kas visspilgtāk viņam
to lieis sajūst ir Eduards Veidenbāums.

Bet diez vien dzejnieks iepazīstas arī
ar citiem dzejniekiem, kas viņam lieis
daudz domāt par formas jautājumiem
dzejā. Šie dzejnieki ir: Esenberģis
Fānis, Blaumanis, Zangulis, Edvards,
Aspazija, Saulītis, Boruks, Plūdons,
Skalbe un citi. Dzejnieks tomēr
neapmierst, ka nērtīgākais dzejā ne
atkārtojums, bet pašā sūnā un to
kad viņš cenšas atrast.

nevar liegt, ka viņu vai otru ierosinājumu viņš saņēmis arī no citu tautu dzejniekiem, sevišķi krievu simbolistiem Sologuba - vieglo skumju noskaņai, Balmonta - vārdu spilzto skaņģumai, Brusova - domu notextību un stingrību vārdos, Bloska un citiem.

Visaugstāk tomēr dzejas labrīcības ziņā Krūza mēdz stādīt Puškinu.

Krūza karsti pieņēries laikmeta idejām un iestājies revolucionāru pulcīnā Uz priekšu.

Viņa šī laikmeta dzejas rākopota dzejoļu krājumā Ciņas dziesmas, kas bijusi 1 loksni bieža grāmatīņa. Šis dzejoļu krājums atrodams vēl vienīgi Valsts Bibliotēkā.

Revolūcijas laikā visam sava skaņa. Ļoti dzejot, lai nedzirdētu citus revolucionāros dzejniekus. Revolucionāros dzejoļus Krūza rakstojis pat Raiņa saīsinātās sonētas formā.

1913. gadē parādās Saltā namā, kur iespēsti arī tulkojumi.

1906. g. 6. septembra naktī Krūzu apcietināja. Cietumā viņš pavadījis gandrīz divus gadus - no 1906. gada 6. septembra līdz 1908. gada 13. jūnijam, kad viņu atļāusēja. Cietuma laikā dzejoli ierīdoti

pa daļai Krājumā Želta laipa, pa daļai
Saltā namā.

Cietuma laiks Kārlim Klūzgam
bija itkā nepieciešams. Klūza saka,
ka par cietuma laiku nevarot runāt.

Cietuma laiks liekot no pārdzīvot un
nevarot teikt, ka tur tikai sānmas.

Klūza varot teikt ar Verleimu:

"Cietums bija kā angsta pils, kur
nobrieda mans gars". Cietuma laikā
Klūza daudz lasījis un mācījis vācu
valodu. Cietums tam bija savā ziņā
atpūta.

1909. gadā iznāca Klūzas dziesmu
Krājums Želta laipa un dziesmi, kas
sadrēķoti no 1904. līdz 1909. gadam. Šai
Krājumā jau apzinīgi meklēts dziesmu
daifums.

Šai savas dziesmas otrajā laikmetā,
no 1904. līdz 1914. gadam Klūza
sarakstījis arī vairākus prozas darbus.

1910. gada jūnijā Klūzas dzīvē
norisinājies viens no mazākajiem
pārdzīvojumiem - mirusi viņa mazā
brandažene Trīda.

Ar Trīdu Klūza iepazīties
1905. gadā Seces Bīrzniekos, kad tā
bijusi tikai 10 gadus veca.

Velāk Krūze Bīzniekus apcerēmojis pēc
atlaisnošanas un atbrīvošanas no cietuma.

Trīda bijusi vārīga metene un
mirusi ar smadzeņu iekaisumu 15 gadu
recumā. Tādu skaidribu un gaišumu,
kādu Krūze atradis Trīdas dzīvē, viņš
nekad vairs dzīvē nav sastapis.

Trīda tīti un skaidri sajūtusi
dzeju. Par Trīdu Krūze saka:

Ar, kāds Tēv nīdē plauksa prieks
Par katru mīļu vārdu dzejā,
Kad aplaimota lūkojies
Tu dzejniekam kā draugam seji!

Un nu Tēv dzejā jāuzzied
Kā ziedam, kas pār laikiem tēp:
Tu manai konklei pietūkāies
Ar savu prieku bezgalīgo!
(Zemes Zīmes, lp. 44)

Par Trīdu Krūzan iznāktu
brīnīgāgs stāsts, bet dzejniekam nēsol laika
pie tā ķerties. Trīdu dzejnieks nekad vairs
nav varējis aizmirst. Trīdas piemiņai
Krūze veltījis dzejoļu krājumu Zemes Zīmes.

Pik nēnkārōe dziduma, kā te nav beidhā
ētā Krūzas dzejoļu skrājumā. Tē ir tikai
atmiņas. Lielais vairums dzejoļu sarakstoti
1925. gadā.

Ap 1915. gadu Krūzmas dzeji rakās
jauns posms. Krūzma izkopis sonetu
un trioleta formu, dzejodams arī
vienāda pantenēra div un piecpantu
dzejolus.

Krūzmas vienmēr bijis dandz
darba. Ar to arī izskaidrojams tas
apstāklis, ka savos dzejolos viņš visnairāk
kavējas atmiņās. Vēgļāk ir spiest par
to, kas jau pagājis un sen jau
pārdzīvots. Jaunākos pārdzīvojumos
grūti atrast vielu, kas parīsam skaidra.
Skaidr aizbrauc uz laukiem, atmiņas
apstāj. Atmiņā viss parādās objektīvāk.
Bet to, ko pārdzīvojam patlaban,
mēs esam netaisni. Atmiņās tas, kas
sāpīgs, ir kā aizslidējis un izslidzinā-
jis. Krūzmas ir arī nairāk dzejolu
krājumi, kur dzejnieks nekavējas
tikai atmiņās, bet attēlo tagadējos
pārdzīvojumus. Tādi ir sonētu krājums
Skaidrie strauti, dzejolu krājumi
Liesmu bokā un Mirkļa mirdzums.

No 1917. līdz 1918. gadam
sarakstīti trioletu krājums Tranola
tranka, kam seko sonētu krājums
Skaidrie strauti.

Varētu celties jautājums, kādēļ
Krūzmas tik dandz dzejolu krājumu,

Kas visi vienā formā? Kā to izskaidrot?
Nemenam citam dzejniekam tāda veida
dzejolu krājumu tāda daudzumā nav.

Te 1) varbūt viens no galveniem iemesliem
darbu daudzums. Dzejoli nevar būt
rakstīti, kad diena pagājusi, kad ir jā
itkā nojumi. Nojumkā nevar restis
patstāvīgs darbs - patstāvīgs pēc satura
un formas. Tā visbiežāk var ierosināties
jau zināma stija. Tad visbiežāk var
skanēt tas, kas jau ierosinājis. Piemēram
Zemes zīmju pirmajiem dzejolēm nodoties,
Križam nav bijis nodoms redīt veselu
krājumu.

2) Otrs, problemātisks izskaidrojums
varētu būt tāds: Križam nav tikai līriķis,
bet varbūt arī poēmu rakstītājs, episks
dzejnieks. Križam nav bijis laika
rakstīt garāku sacerējumu, bet sāktā
skaya turpinās tai pašā formā.

Pas to liecina Križas Zeme gadu
poēmas. Tomēr nevaru būtli iestāties izskai-
drojums, kāpēc Križam tik daudz dzejolu
krājumu vienā formā.

Preti uzdam dzejniekam bijusi tāda
spēja iedziļoties citu dzejnieku pārdziņojumos.
Kā Kārlim Križam. Vieni citi dzejnieki
bijuši patstāvīgi. Pret pēc otru laicība
nodas patstāvība, norakstotānās un savas

skapas mērķošana. Ar rūpīgu spēju
izskaidrojams Krūza lielais tulkotāja
talants.

No latviešu dzejniekiem Krūzām
vislabāk jānūbā patīk Veidenbaumus.
Krūza labprāt būtu redzējis sevi tuvāk
Veidenbaumam, bet nav varējis sevi tā
izjust, lai varētu dzejot kā Veidenbaumus.

Veidenbaumam brīnīgu, īsta
dzejnieka sajūta, ko Krūza nav varējis
atdarināt. Tas ir vienīgais dzejnieks,
par kuru Krūza kādreiz nēlējis:
Kaut es varētu dzejot kā Veidenbaumus.

Interesanti Raiņa Krūza
varējis nēgli atdarināt. Piemēram,
fakti nēgli viņš uzņēmis Raiņa Kalnē
kāpēja formā. Bet Krūza atzina, ka
tā ir tikai Raiņa forma un tā var
dzejot tikai Raiņis. Tāpat nēgli
Krūzām bijis atdarināt Plūdona.

Viņam ir pat divi dzejoli Plūdona
Rekviēma formā — Viņi īnāe un
Tālā smiln Kalnīnā. Dzejoli Tālā
smiln Kalnīnā Krūza aizņēmis
Pēterburgas aizmē. Blauzmais atrastījis,
ka tas nēvien forma, bet arī satura
ziņā Rekviēma radinēks. Citu autoru
nēspaidis (piem. Trenmana, Esenbergā, Niedras,
Aspazijas u.c.) Krūza dzejā jūtamus

tikai sākumā. Pēc tam tēdu vairs nemana,
un ja tāds kur ir, tad ar nolišu. Piemēram
vēl neizdotajā krājumā Savā Saulē ir
dzejolis:

Ar visas rētas dziedētas,
Ar visas sāpes khiedētas,
Vai saldās tās vai rūgtas.
Ar klusās visas kapētas,
Ar visas druvas apvētas,
Ar visas purves plūktas.

Tas sadzējots pēc Raiņa dzejola: neviena
rēta nav dziedēta, jo Krūzām bijis nolūks
izteikt ko citu.

Pēdējo 10 gadu Krūzām radies
dzejolu krājums Savā Saulē, apm. 15 loksnes,
kur sakopoti dzejoli, kas nav vienā formā
rakstīti. Pie Krūzas labākajiem darbiem
pārkaitāmi dzejolu krājumi:

Grandā Grandā, Skaidrie Strauti, Zemes
Zemes, Mirkļa mirgzums un Laines liesmas.

Kārlis Krūza dzīvi un intensīvi
pārdzīvo visas laikiemta parādības, neatšķaidījis
tomēr nesad no dzijas nētībām, vienalga,
vai tās parādītos reālismā, romantismā,
simbolismā vai citā kādā veidā.

Ne viņš ir un stāva, bet dzejnieks
kā dzīva personība viņam galvenais.

Tā piemēram nesad Raiņa dēf vāgā

nav ziedojis Blannami vai Porsku, jo
brūnu dziesni bez brīvas dzējas vīzām
redomāties nav bijis iespējams.

Kārļa Kruūzas dzējas stils.

Kruūzas dzējā pārsvarā liriskais
stils. Viņš izsaka savi saziņumu par kādu
daiļu parādību, visvairāk par dabu,
piemēram trioleta Zelta svaros.

Kāds maigums maija novakaros,

Kad ievas baltus ziedus bez,

Un saldas rēsmas šūpo žaros!

Kāds maigums maija novakaros,

Kad dvēseli kā zelta svaros

Ar slienu roku Laimē svež!

Kāds maigums maija novakaros,

Kad baltas ievas ziedus bez!

(Trauslā trauskā, lp. 34)

Lik brīnišķīgi jauke un gaiša
dabas izjūta, kas rada tādu pašu
siltumu un gaisumu dvēselē! Stils ļoti
gleznains - balti ziedi, saldas rēsmas,
un emocionāls - dvēseli zelta svaros
svež Laimē. Šai trioleta liela pilnība
gleznu un emociju izteiksmē. Tā pati
gaišā dabas izjūta trioleta

Saldas sēras.

Krīt ziedu zelts cam zahim zariem
Un maizē debesbālmē

Mirdz mēness sudrabotiem stariem.

Krīt ziedu zelts cam zahim zariem...

Un kā no seniem pavošiem

Skau saldas sēras tālmē....

Krīt ziedu zelts cam zahim zariem

Un zalgo debesbālmē.

(Trauslā trauskā, lp. 35)

Arī te jaunā, gleznainā valodā izteikta
sajūsma par dabas krāšņumu, gaišās dabas
iespaidē sēras nav drūmas un smagas, bet
saldas.

Viegla skumjšpar ko bijis, ļoti jauka,
izteikta trioleta Lakstīgala.

Lūk, lazdu līcī lakstīgala

Tik līgsni melodijas mij,

Kā norīz vīr mežā malā!

Lūk, lazdu līcī lakstīgala

Kiek nayan līt un līt bez gala,

Un jautā tu: Kas bij,² kas bij?

Lūk, lazdu līcī lakstīgala

Tik skumji nayan mij un mij...

(Trauslā trauskā, lp. 29)

Krišas stils kļūst arī
elēģisks, kur atmiņas skau zudušo mīlestības
laini, piemēram dziesolī!

Tā gads aiz gada garām iet
Un tu arvien vēl kapā dusi,-
Bet mana neprātīgā mīds
Nav Tevi mīlēt nojūsmi...

Un nu, kad liekas: zolais lauks
Kā baltas saules priekšs būtu,
Es pieplokšu pie zemes krīts
Un Tavu nēglo elpu jūtu...

(Zemes zīmes, l.p. 3)

Tāpat Klūgas stils elegāns, kur
izteikta baigās stāstītes par kādu
mīļotās meitenes pārsteidzīgu soli:

Pa tukšām telpām mani vade
Kā kāde parādība laiza -
Un redžu es kā tumsās trepes,
Pa kurām kāp Tu trūcēdama...!

Tu apstājies, bet atpaka roka
Kā nētrā Tevi raņģ uz angļu,
Kur naktis kā akla aka gaida,-
Un sāsmās atrangos es atv...

(Mīkstu mīdžums, l.p. 16)

Klūgas stils ir lirisks, kur abējādi
tēlo savas gaišās dabas izjūtas, bet elegāns
klūst tur, kur mēk stāstītes par zudušo
laimi.

Tu parādies pil savs kape
Kā agri norants rozes zieds,

Kā bēdās bālejšini lapa...

Tu parādies pie sava kapa

Kā sapnis, ka reiz sapnāts tapa,

Kad bij tik tālu tumsas bēds.

Tu parādies pie sava kapa

Kā klusi - nāzīgā rozēs zieds...

(Traudā traunkā, l.p. 28)

Uz kapiem atkal aizgāju

Es rindēt savas smagās bēdas

Un baltā smieģā atstāju

Tik melnas, piemierkušās pēdas.

Man nāca pretā vasara

Un saule, oļo un mīnē cita,

Un salta sīpiņa asara

Kā lietus lāse smieģā krita.

(Izemes zīmes, l.p. 12)

Šai dzējot dzējnieks izsaka savas
neaižmirstamās bēdas un skumjas par
zudušo laimes daļuma ideālu.

Elēģiskā stilā sarakstīta arī niēna no
viskaistākajām Krūžas sonetām:

Mirtes lapas.

Vairs Tavām kājām kurpiņi nevajaga,

Jo galva gurst un grūtā gaitē galā;

Nekad vairs rokas Tēv un nesols salā,

Vairs dzīve neliksies kā nosta smaga.

Un miers, ko ^{ilgi} melnās naktis gaja,
Un Tēvi vedis aizmirstības malā,
Kur sapni jāieslēdz kā auktā alā,
Darbs jāatstāj kā lauka vīdū vāga.

Nu klusums nēts Tēv sejt apskaidrotā,
Ko neuztrauc ne biedru balvis skaņas,
Ne sirds, reiz dziļi sāpēs samīļotā...

Tēv klusās acīs atrēit nav mais vāpas
Un norandzītis, kādā mierā notā
Vēl matu cirtas mirtes lapes gāpas...

(Skaidrnie strasti, lp. 118)

Tē izteiktas sēras par nelaikā
Pārtraukto dzīvi. Šo sonēti Skrūžas sarauktis,
Pārnākdams no kādas sava skolnieces bērēm.

Kā no minētajiem pieņēmumiem
redzams, Skrūžas valoda viscauri ir ļoti
pareiza un tīra, domes viegli
saprotamas, vārdi un teikumu
konstrukcijas loģiski savienoti.

Skrūžas stils ir apbrīnojami
skaidrs, pareizs, notekts un tīrs. Viņa
dzejņi par klauvētiem kā jānku,
daifskanīgu mūziku. Skrūžam ir
vispilnīgākā stila skaidrība un
labasamba.

Stila gleznas.

Redzes gleznas Kārļa Krūgas dzejā.

Ļoti krāsīgas Krūgas dzejā
ir redzes gleznas. Svišķi rausturīgi ir
spilgtie gaišmas efekti un liela krāsu
bagātība, kā piemēram trikotā

Pret rītiem

Pret rītiem auzma asiņaina
Deg debešs kā milzu sārts
un mirdzumu un brūni maina.

Pret rītiem auzma asiņaina
Aug augdama kā brūni aiza:
dūk, vis jau pēkšņi liesmu sārts !

Pret rītiem auzma asiņaina
Deg debešs kā milzu sārts.

(Trauslā trauslā, lp. 3)

Ļoti bieži sastopama mirdzēšana,
zīlošana, starošana, spēlēšana, vīzēšana,
košošana u. c.

Šai ziņā rausturīgi jau abzēdolu
krājumus norākuši: Mirklu mirdzums,
Laines liesmas, liesmu lokā.

Ļoti bieži minēta mirdzēšana:

Kā smaidā rīņi slīd pret krestu,
Mirdz santēklus kāpu priedes...

(Mirklu mirdzums, lp. 35)

Es sārta blāzmas mirdzā manu ...

(Mirkļa mirdzums, lp. 43)

Uz gaišiem loģiem lūkotamies,
Kas mirdz vēl pusnaktī tik tālu,

(Mirkļa mirdzums, lp. 55)

Tev loģā saule mirdz un smejas ...

(Mirkļa mirdzums, lp. 58)

.. Kad ejās, kur ik dienas eju,
Mirdz laimē kāda gaiša seja,

(Mirkļa mirdzums, lp. 23)

Deģ senās sētās sārta dārgi,

Mirdz rozes, magones un mirtes, ...

(Mirkļa mirdzums, lp. 10)

Vēl meži mirdz kā sarmā rīmi ...

(Mirkļa mirdzums, lp. 11)

Man bail, ka zaišma, kas tik māģi

Vēl mirdz no Tava tālā loģa

(Mirkļa mirdzums, lp. 12)

Par savu dzīvi ilgojies

Tu ilgi stāstot kaut ko skaistu

Lai gaišums, kas tik māģi mirdz, ...

(Zemes zīmes, lp. 39)

... Bet gaišie mirkli mirdzēja ...

(Zemes zīmes, lp. 55)

Kad snees reiz mirdzēs ap mani,

(Liesmu lokā, lp. 54)

.. Un liesmas kad migas ar liesmām,

Kas zīmē un debēs mirdz,

(Liesmu lokā, lp. 58)

... Mans dzīfākais noslēpums mirdz ...
(Liesmu lokā, lp. 62)

... Un mirdzēmā maigā, no mēness ...
(Liesmu lokā, lp. 42)

Tu raugies uz augšu kā gaidot,
Ka gaisma vēl gaidāke klūs,
Kad mirdzošais gaislu mirklis
Kīdz zvaigžņu reiz aizvērs mūs ...
(Liesmu lokā, 44)

Šis pēdējais dzejolis sevīpi' rausturīgs
ar gaismas efektiem.

Ļoti bieži Vīrūdas dzejā minēta
arī starošana :

No jaune jaunā saules rītā
Tu bridisi pa baltu strautu
Un nīfni starodamī stāstis
Lix kaisti zvaigžņu spožums lījis.
Un saules rīts, un nīfni vizme
Un krasti baltie rēvu ziedi
Viss stāstis, lix ir spožās zvaigžnes,
Lix tumšos staros tās staro.

(Mirklī mirdzums, lp. 8)

Arī šis dzejolis rausturīgs ar
savēnu dandzriem gaismas efektiem.

Kāds gaišums maigā mirdzā staro ...
(Mirklī mirdzums, lp. 21)

Briži sestopame arī

knēlošana:

Ar, nēdā angstumā tū raugies,
Kad rieta stundā knēlo kalni
Un pūsnants zilā bezgalība
Tik spozī zvaigzīņu ceļu nēdā...
(Lielā mirdzums, l.p. 40)

Tāpat sestopame Ziņošana:

...Lai skaidrā zilumā pār zemi
Kā aplaimotas zīlo zvaigznes?

Šai rakarībā kā pēdējo nēl
varētu minēt dzējoli

Staru vijas.

Mirdz krāšņa mēnessgaisme
Pār visu pasauli,
Un bēnišķīga baisme
Man pārņem dvēseli...

Mirdz, mirgo, margo, vijas,
Klīst, knēlo, kaišt un kust
Un tūkstot' staru vijas
Kā plūdos plok un plūst...
(Laines lieldziesma, l.p. 21)

Krāsas Kārļa Krūzes dziejā.

Savā dziejā Kārlis Krūze lietojis
līti daudz krāsu. Visnairāk minēta
balta krāsa, pēc tam zelts, zils, melns,
zaļš, sārts, pelēks, sudrabs, dzeltens
brūns un ruds. Tas tad arī ir visas
krāsas, kādas sastopamas Krūzes
Krājuma sakopotajā dziejā. Zaļganā,
zilganā, sarkanā u. t. t. krāsa iekārtota
zaļajā, zilajā u. t. t.

Izbāka pārskate dēļ pielikām
klāt tabeli (lp. 56), lai uzzinātāki
varētu redzēt, kādas krāsas un cik
lielā mērā Krūze ir lietojis katrā
savā dziejā Krājumā.

Redzams, ka visbiežāki sastopama
balta krāsa. Tā ir minēta pavisam
352 reizes. Šo krāsu Krūze sevišķi
ienāgojis.

Balta krūzā ir Saulē, piemēram

... un un, kad liekas: zaļais lauses
kā balta saules pielietots būtu ...

(Zemes zīmes, lp. 3)

Kā balta saulē nēlētos

is aizmirot laigās vaidu diekus ...

(Zemes zīmes, lp. 25)

	Balts	zelts	zils	Melnis	zafš	Sārts	Pelēks	Sudrabs	Dzelzs	Brūns	Rudis
1) Agrais rūgums (1898-1902)	33	8	7	12	7	8	1	1	2	—	—
2) Siltā namā (1903-1905)	36	19	17	9	9	15	6	6	2	1	—
3) Miglas mūklas (1903)	34	11	22	26	6	8	2	3	—	1	—
4) Zelta laipa (1904-1909)	62	21	23	23	22	19	3	8	3	5	3
5) Rūdains saulē (1910-1920)	31	21	5	17	14	8	4	—	4	1	2
6) Ēnu ejas (1916-1923)	13	7	12	1	9	7	1	—	1	—	1
4) Līdzena loka (1916-1924)	8	1	7	—	1	3	9	1	1	—	—
8) Skaidrē stantā (1916-1924)	34	33	23	14	19	16	—	—	—	—	—
9) Ķēmes zīmes (1916-1925)	25	5	1	9	8	6	3	—	2	—	—
10) Trauslā trauskā (1914-1918)	15	6	6	4	10	4	3	2	1	1	—
11) Tautas tiesa (1914-1918)	4	4	1	11	3	1	—	3	—	—	—
12) Laimis līdzenā (1914-1926)	22	20	14	—	13	6	1	2	—	—	—
13) Peikņu tīklā (1918-1923)	11	14	5	18	2	4	—	5	—	3	—
14) Mirkļu mirdzums (1923-1925)	21	5	18	5	5	13	—	—	—	—	—
	352	145	164	149	128	118	33	31	16	12	6

... Un laimīga Tu vēlies brīdi
Vēl balta saulē būt ar mani ...
(Mirkļa mirgzums, lp. 42)

Kā balta saules klajimā
Mēs laimīgi un gaiši gājām ...
(Zemes zīmes, lp. 15)

Balts ir arī prieks, piemēram:
... Un balta priekā mēlodsama
Tev skaisto vaigu rādīs saule ...

(Mirkļa mirgzums, lp. 64)

Kā bērns es balta prieku jūtu ...
(Mirkļa mirgzums, lp. 71)

Lai balta priekā skanētu
Visapkārt dzimšanas dzani.

(Zemes zīmes, lp. 50)

... Kas balta prieku sludināt
Be bezgalīgiem ceļiem braucē! ...

(Zemes zīmes, lp. 60)

... Kaut seņ stārs, pilns balta debesspriecas ...
(Skaidnie strauti, lp. 55)

Pāpat balts ir stārs:

... Laiks saules tiklā sauleis
Ar mani simtiem balta stārs, ...
(Zemes zīmes, lp. 24)

... Kā balta stārs tiklu
Met mēness ežerā ...
(Ēnu ežs, lp. 65)

... Un Tēv - Tēv nīdī arī
Tik balti stari list!

Balta Krūzām ir gaisms, sirds, laime,
balta ir cēļi, sapņi, tempļi u. t. t.

... Un jūtu es, cik baltā gaismā
Tu manā tumšā dzīvī vadi...
(Mirkļa mirdzums, lp. 46)

Zib ziedi saules spožumā
Un baltā gaismā līgumi liecas...
(Zemes zīmes, lp. 28)

... Ar spožiem saules stariem
Sāk balta gaisma list.
(Zelta laipe, lp. 32)

... Un tikai Tava baltā sirds
Vairo saules Svētkos neatņemces...
(Zemes zīmes, lp. 20)

... Kur saules omaidu sirsniņa
Kā baltā laimes lieldzīvī līpa!
(Zemes zīmes, lp. 40)

... Jau karstā tranē tumšī sapņi
Pa baltiem cēļiem staržā klusi...
(Mirkļa mirdzums, lp. 30)

... Un visi zāļi laucī
Un baltie cēļi saucē?
(Ēnu ejas, lp. 8)

... un brīdīša un nafa
Tik baltus sapņus dves' ...
(Em eja, lp. 73)

Un diena gaišus zelta zvaigņus
Tik baltā templī pakāmsē!
(Mirkļa mirdzums, lp. 40)

... Kur gaidot laimi solīto
Kā brīnumzemes balto balnu ...
Kā zemes brīnums baltaķais ...
(Zemes zīmes, lp. 56)

... Un svētlaimības balta sāle ...
(Rudens saulē, lp. 34)

... Balts rīts ar vēļu rokn nade ...
(Mirkļa mirdzums, lp. 28)

Es gribu priecāties, cik pilns
Tev sirds kā baltas rīta rāsas, ...
(Mirkļa mirdzums, lp. 63)

... Dazģis tavs no baltiem rāsas rītiem
Nu atkal priekšā mirdzēt sāc.
(Rudens saulē, lp. 40)

... Kā balto narvju nozurnmā ...
(Mirkļa mirdzums, lp. 26)

... Un saltumā un sūnūjās redzēn
Es angstu, balta kalna galu, ...
(Mirkļa mirdzums, lp. 19)

... Bij cēšs, kas balta kalna rīt! —
(Rudens saulē lp. 55)

... Tu brīdīsi pa balto strautu ...

(Lielākā mirdzums, lp. 8)

... Viņš epozī: plavē mirdzums balts ...

(Rudens saulē, lp. 77)

Balts opozīums lēni lejās ...

(Lainesliesmas, lp. 9)

... Kad ziemas baltais burvis

Liek ilgi sniegam smiņt ...

(Ēnu ejās, lp. 88)

... No jauna aizved balts bruņju ejā,

Kur pagurst sirds no prieka negaidītā ...

(Skaidrie strauti, lp. 27)

... Un mirdz un pagājīsās dienas

Kā balts bruņju spogulē ...

(Rudens saulē, lp. 50)

Pik balts, mirdzoši un gaiši

Bij svētki ...

(Rudens saulē, lp. 30)

Balti stari.

Kā krāsas klusums sīkdam

Skauj sapņus sapņotos,

Kad dārzā, aiz loze līkdam

Dez balto briljantos!

Vai gaišie gaismas gari

Pā balto sniegu sklist? -

Un Tēv-Tēv sirdī arī

Pik balts stari list!

(Ēnu ejās, lp. 89)

... Un jāt uz balta bērgu birzi...

... Pie balta bērga pūsiet zīgu...

(Mīklu mirdzums, lp. 51)

... Kas sauc uz baltām māģām mani.

(Mīklu mirdzums, lp. 55)

... Un balta strūklas līst tik līgsni,

(Mīklu mirdzums, lp. 48)

Kā no citētajiem piemēriem redzams, Krūza balto krāsu ir minējusi ļoti bieži, tā radījums skaistus epitetus un metaforas.

Otra Krūzas dzija visbiežāk sastopamā krāsa ir zelts:

Sevišķi daudz tā minēta Krājimos Rindens Saulē, Skaidrie strauti, Zelta laipa un Laines liedmas.

Zelta krūzām visraibāk ir Ziedi, piemēram

Zelta ziedos.

Lauj zelts ziedos dusēt
Man šodien, daļais drango,
Un aizmirstus un klusēt
Un just, cik viss ir jauns...

Lauj aizmirstus un klusēt,
Kā princim pasakā,

Un zelta ziedos dusēt

Un nejūt neirs nekā

(Ēm ejas, lp. 175)

... Bet kad nismaists zelta ziedu

Man tonīs nebij atrast ļauts, . . .

(Rudens saulē, lp. 24)

... Es laimes zelta ziedus Krāj

(Rudens saulē, lp. 44)

... Tā zelta ziedus zēnē nāisa

(Rudens saulē, lp. 52)

... Un planēis laimes zelta zieds, -

(Rudens saulē, lp. 175)

... Ne laimes mirkļm zelta ziedi

nekad nairs sirdi neuzziedēs

(Mirkļm mirkļums, lp. 76)

... Un zeltā zēnē zied

(Laimes liešmas, lp. 20)

Zelta Krūzām ir dienas, stundas, birzes,
u. t. t.

... Tā aiziet zelta dienas

(Ēm ejas, lp. 52)

Bij zelta diena brīnišķa

(Zēnes zēnes, lp. 15)

Kā zelta stundā saucamajā

(Rudens saulē, lp. 38)

Kas tur, kur tikai nerasti nāisi,

Kā zelta birzes rādīt pret,

(Rudens saulē, lp. 59)

Mežs raibā notā, ... Zelta rudens ...

(Rudens saule, lp. 3)

... same mani laimes Zelta zvaigzīte, ...

(Rudens saule, lp. 18)

... Un Zelta migla garo ...

... Mirdz Zelta migla tālē ...

(Ēm ejas, lp. 40
Laiņu līdzes, lp. 14)

... Līst lozē saules stari Zelta ...

(Zemes zīmes, lp. 16)

... Aug apaviņemē Zelta koki ...

(Teikņu tīkla, lp. 26)

Daudz Brūnās dziesmas arī

Milā krāsa. Tā minēto 14

dziesmu krājuma sastopama 164

reizes. Piemēram:

Brūnās dziesmas.

Kā sapni viņa plauka

Tā puķe brūnā,

Un bij tik brūnā,

Kā Zila pasaka ...

Un līdz no stundā notā

Ņū smaidot acis mirdz

Kā sapni neredzētā

Mirdz Zilais brūnās dziesmas ...

(Ēm ejas, lp. 64
Laiņu līdzes, lp. 19)

- ... Kā Zilā Zvaigžņu gaišumā
 Tavs tēls man pretim mirdz, ...
 (Ēnu ejas, l.p. 42)
- ... Pār mani plaukst kā Zilā Zvaigžņu
 plauša ...
- ... Es ilgi Zvaigžņu Zilā laurā nepos ...
 (Skaidrie strauti, l.p. 124)
- Ba apauršemes Zilo vēslu iedams ...
 (Skaidrie strauti, l.p. 122)
- Pār mani miglā Zilā
 Plūst mīlu ēnu daudz -
 (Ēnu ejas, l.p. 15)
- ... Jēb Tavas dzēves nostāpumu
 Es Zilā Zvaigžņu mirdzē redzu ?
 (Mīklu mirdzums, l.p. 31)
- ... Un purnants Zilā bezgalība
 Tik spoži Zvaigžņu ceļu rāda ! ...
 (Mīklu mirdzums, l.p. 40)
- ... Un Zili Ziedu dāmi vijas
 Kā gaišā vaiņegā ar galonu ...
 (Mīklu mirdzums, l.p. 50)
- Kā balto nakti noņemumā
 gar ziliem ezeriem Tu slēdi ...
 (Mīklu mirdzums, l.p. 26)
- Tev skatā Zilas liedzmes ledzga ...
 (Rudens saule, l.p. 34)

Kāds skumms sirdi aijā
Kā māģojo noslēpums,
Kad debeszilums maijā
Tik dzīls, tik dzīls pā mums!

(Laines liesmas, lp. 8)

Ģēti dandz, kā redzams apzīmīgi un
ar notūku zilā krāsā (8 reizes)
lietota dzējūt:

Es nezinu vai zilas ložas
Es lūkojo, vai zilas zvaigznes
Diek zilām liesmām līt pā mani,
Jeb zila tātē ang kā ilgas...

Es nezinu, vai zila dzelme
Man jānoņemst, jeb vai kā
Tū nes man zilas, zilas ziedus,
Kas zied kā bezgalībā zila...
(Mirkļa mirdzums, lp. 25)

Diezgan bieži Kārlis Skrūža
ir minējis arī melnu krāsu.

Pasīstūrīgi ir tas, kas vairāk melne
krāsa ir lietota jaunības laika dzējūt.

II un III. posma dzējotņu krājumos
melnā krāsa minēta samērā maz,
Laines liesmās (1917-1926) un liesmu
lokā (1916-1924) pat nav nemaz.

Vīnāzārk melna krāsa ir dzegļu
krājumā Miģlas mīklas (1903) un Zelta
laipe (1909). Miģlas mīklās melns
sastopams 26x, Zelta laiņā 23x.

Melns Blūzans ir vios tas, kas
saistīts ar mokām, piemēram:

Pret baltā laiva negaisā

Pret melnām moku klintim šķēlās.

(Zemes zīmes, lp. 49)

Uta moku namā melneji-
fau durvis vēsā vēšņa vēsā.

(Zemes zīmes, lp. 54)

... Prieks, sāpes, sajūsmība liela,

Melns moku smagums, izmisums - ...

(Rudens saulē, lp. 37)

... Un melnā moku tumsā stāsta,

Kur meklet mieru man un mējas.

(Mirkļa mirdzums, lp. 43)

Melns tālāk ir skumjas, domas,
sāpes, pēdas u. t. t.

Salīst rīdi melns skumjas,

Melns domas galvā rodas, -

(Zelta laiņa, lp. 9)

... Un melns skumjas viņa vaidos jāmesis...

(Miģlas mīklas, lp. 40)

Stād sāpju snelmē melneji-

(Zemes zīmes, lp. 61)

... Un baltā sniegā atstāju
Tik melnas, piemirkušas pēdas.
(Zemes zīmes, lp. 12)

Bez ceļa melnā nauts rēdams ...
(Mirklu mirdzums, lp. 46)

... Kūn tikai tēras iznāgžņu liesmas
Man melnā tumšā ceļu rāde!
(Mirklu mirdzums, lp. 54)

... Kamēr melnā tumša rēlusi
Tālos purvos nogrimusi ...
(Zelta laipa, lp. 17)

... Mūžs mans melnā tumšā tēt, ...
(Zelta laipa, lp. 22)

... Un tumšā mēmi maldījās
Pār Ņevi melnās pusnauts neat ...
(Zemes zīmes, lp. 43)

... Un laiks tik melnu nācēju
Pār Tam kapa vētu vijis ...
(Zemes zīmes, lp. 31)

... Tu aizver acis, ... asarām
Nav melno zemi mazgāt spēks, ...
(Zemes zīmes, lp. 65)

... Pār pagātni es redžu melnu krustu, ...
... Kā smiekli - viens kod melnās nautis
smoku, -
(Zelta laipa, lp. 26)

... Kā pūlējies padabēs, ...
Gūf melnā debessmalē drūmi.
(Mirklu mirdzums, lp. 62)

Arī Zaļo krāsā Križa lietojis samērā daudz. Zaļu dziejnieks gandrīz nemaz nav lietojis. Metamorfinā nozīmē, un pretim ar pārējām krāsām Križa veidojis nāstošas metaforas.

Tā Zaļi križas dzēji ir laucis, mežs, kalni, liepa, zaru, u. t. t., piemēram:

... Un nu, kad liekas: Zaļais laucis ...
(Zemes zīmes, lp. 3)

... Un ārā viss tik Zaļš, tik Zaļš!

... Tad zied jau mīļā Zaļe laucī ...
(Rudens sanā, lp. 36)

Kad Zaļos mežos putni dzied ...
(Zemes zīmes, lp. 19)

Cik mīļa Zeme Zaļā, ...
(Ēnu ejas, lp. 72)

Aiz loza liepa Zaļe ...
(Ēnu ejas, lp. 73)

Krit ziedu zelts cam Zaļiem Zariem ...
(Traudā tranke, lp. 35)

... Tēv pavēni dos Zaļi Zari ...
(Rudens sanā, lp. 48)

Bāls mēnessāgo pār zāliem klajiem
Kā bezgalīgās bēdās blāv...

(Tranālā tranšā, ep. 36)

... Un eju es pret saules rietu,
Kur lapu zāļums zālāks liekas.

(Mirkļa mirdzums, ep. 38)

(Kā prieks par to, no lēdes nākā

Tev zāļa puņze pretom mirdz)

(Rudens saulē, ep. 46)

Zemīgi, no Kārlis Mēnīze lat.
reti ir lietojis sarkanu krāsu. Sarkanu
mihets par sarkanu nādas 5-6 reizes.

Īmpretom sārto ir lietots bieži.

Piemēram

... Deg senās sētās sārto dārzī,

Mirdz rozēs, maļones un mirtēs,...

(Mirkļa mirdzums, ep. 10)

Kā rita stundā starodama,

Tu piesūreji pie mana loga

Un iesviedi man sejā jaudri

Tix sārtus, sārtus sāpju ziedus...

Un tagad, kad jau vaskars valda,

Man nomodā un sapņos liekas,

Kā Tavi sārti sāpju ziedi

Vēl sārtāks staro manā dzegjā...

(Mirkļa mirdzums, ep. 24)

Un tālais blāzmas sārtums stāta...

(Mirkļa mirdzums, lp. 3)

Kā sāpju jūza āpdomāties,
Es viņas sīnās sāusmas jūtu,

Un sārti kusti kustodomāties

Man nebūtībā cēlu rāda.

(Mirkļa mirdzums, lp. 49)

Tev lozā saule mirdz un svejas

Un sarsētēt sārtas rozes sole

Un starn sārtums rīta reibi

Ļau liek tik aysi strēt acis...

(Mirkļa mirdzums, lp. 58)

Es sārtē blāzmas mirdzē manu,

Ka mane mīlestība mostas...

(Mirkļa mirdzums, lp. 43)

Šie debessmalas blāzma sārtē

Vēl karst kā vēlē sarasētā,...

(Mirkļa mirdzums, lp. 33)

Ar labāki, ja jāciziet,

Kad mūs nēl rīta sārtums sarīsta...

(Zemes zīmes, lp. 146)

Dez senās sētās sārti dāvzi...

(Mirkļa mirdzums, lp. 10)

Un karst nē karsta mulsumā

Tik sārti satrīkušās sejas...

(Zemes zīmes, lp. 9)

Mirdz tumši sārti stari...

(Laires liesmas, lp. 61)

... Mirdz laukā lejās zefas
Un sārti staro rīts!
(Ēnu ejas, lp. 4)

Rīta sākums.

Tu esi aizkavējis!
Eiņi mūs jau laukā nošs!
Kā kalnam pāri lējis
Jau rīta sākums spožs!

Kā rīta sākums lejās
Vismūrt starodams!
Ar, ejas, gaišās ejas!
Ar, spožais spūn nams!
(Ēnu ejas, lp. 21)

... Jā, kāpēc tā tās dzēns ēlas
Ar sārtu vilni airdi sit, ...
(Rudens saule, lp. 4)

Tad šnāca vējš tik pasveici,
Kā nētrā traucās sārta smiltis ...
(Rudens saule, lp. 28)

... Tu sūrej pie spožuma no jaunā
Un sārtu lenti mato sien ...
(Rudens saule, lp. 56)

Vismagāk Kārlis Krūza savā
dzejī ir lietojis pelēku, sudraba, dzeltēnu
un brūnu krāsu. Vismazāk pelēkā
krāsā ir minēta cilvēku lēcā.

Pārējos krājumos šī krāsa nav gandrīz
nemaz:

Gaiss pelēkās dūmanās tīnēs,
ceļš pelēku putekļu klāts,
Viss pelēks, ko runā un raksti
Viss pelēks, ko valkā un rāc...

Un kalnā, kur pelēki kenuoti,
stāvē pelēkā palagā kāds...

Un priekšā tev pelēkā jūza
Kā pelēka mūziķa šnāc...

(Liesmu lokā, l.p. 70)

... Bet man gaismu vīdžēsis
Bij pelēks sāpju ceļš bez gala —

(Zemes zīmes, l.p. 42)

Kad liepu lapas klājas

Pār zemi pelēko, ...

(Ēm ejas, l.p. 63)

Pavisam maznozīmīga Krūzas dziesmā ir
sudraba, dzeltena un brūna krāsa:

Kas tumšā slēpis bija,

Mirdz rāsas sudrabā ...

(Laires liesmas, l.p. 30)

Tev visi nīti staro

Kā baltā sudrabā ...

(Laires liesmas, 72)

... Mirdz mēnes sudrabiem stariem

(Traulā traucē, l.p. 35)

... Un sudrabā un zeltā laistās ...

(Rudens saulē, lp. 51)

... Un valdas sēras sirdi aijā

Man sidrabots vilnēs...

(Rudens saulē, lp. 65)

Dzeltēns:

... Tu brane te katru dienu

Gar krastu dzeltēno ...

(Ēm ejas, lp. 81)

... Tik nēma mēgli iēsācas

Un nokrūt lapa rīdzeltēna ...

(Zemes zīmes, lp. 4)

... Te dzene mīkst kā salta ēnā,

Kā purva miglā rīdzeltēnā ...

(Trauslā trauskā, lp. 38)

... Pa lapām dzeltēnām es klīdu

(Rudens saulē, lp. 58)

Brūns:

... Es redzu kartē nepi brūno,

Un gods drāns pagabā ...

(Rudens saulē, lp. 50)

... Dzeltenbrūnas sausa sūnas

Kailās krasta nēpas klāj ...

(Zelta laipa, lp. 36)

... Pie brūniem vāga vērtiem nepiekaltas...

(Zelta laipa, lp. 73)

Kā no minētajiem piemēriem redzams,
krām dažādība un bagātība Krūzas
dzejē ir ārkārtīgi liela - vienā dzejolī
ir minētas pat 4 dažādas krāsas:

Ziedu trauski.

Vai jaunībā nav jauki,
Kad saule skumjas jāne
Un zilie līni lauski
Un balte celi saue?

Vai jaunībā nav jauki,
Kad zelta zeme kust
Un zafī ziedu trauski
Aiz laimes pāri plūst?

(Laimes liesmas, lp 3)

Biezī vienā dzejolī sastopam 3 dažādas
krāsas:

Es jutu nēsmu valgo,
Kas bērza žaros trie;
Zils ezers lejā žalgo,
Mirdz žāles žafāis žids.

Slīd nēnos balta kaiva
Un celtis nedomā...
Vai tā nav Tova laiva,
Kas pazūd zilumā?
(Laimes liesmas, lp. 26)

Kaut dandz tur strautu baltn
Dandz zilu avotu,
Tā dzelme, drang, par saltu,
Pie kurās stāvi Tu...

Kaut dandz tur zelts pilu, ...
(Laines liesmas, lp. 58)

Tu zala laukā ziedi,
Kur zelts ziedi kūst,
Un balts stam plūdi
Bār Teri mirdzot plūst...

(Laines liesmas, lp. 60)

Mēt ziedu zelts caur ziliem zariem
Un maigā debessbēlumā
Mirdz mēnes sudrabiem stariem...

(Traudā traucē, lf. 35)

Spilgtie krāsu priekšstatī krūzām
savinoti ar laimes izjūtu:

Gaišā stunda.

Kā kvēlo krāsu krāsas,
Kad gaišā stunda rēlēt -
Un mātes, meitas, māsas
Māri mani sveicinēt.

Ar mani tūkstos ziedu
Mirdz zila burvība -

Un aplaimots es dziedu

Kā aytā jaunībā...

(Laires liesmas, lp. 13)

Mo vairāk?

Kā katru gadu klairāk

liek Krāsām kvēlot Dienu!

Mo vairāk, Mo nēl vairāk

Tu vari vēlēties?

Ah, Mo nēl vairāk vari

Tu gaidīt pasaulē,

Kad katru pavasari

Dies gaismā garlē!

(Laires liesmas, lp. 48)

Krūza ir spilgts redzes tips dziejnieks.

Vīpa redzes gleznas tēlo vairāk
dažādu gaismas efektus un priekšmetu
krāsas, mazāk formas un stāvokļu
telpā.

Mošās redzes gleznas un spilgtā
krāsu dažādība un bagātība izraisa
dziejniekam augstāko prieku un laimes
izjūtu.

Dzirdes gleznas Kārļa Ģrūžas dzējā.

Ļoti svarīgu vietu Ģrūžas dzējā ieņem dzirdes gleznas. Lūkās, ka Ģrūža ir vienādi spilgts redzes tips, kā arī dzirdes tips dzējnieks. Viņā dzējoli brīži ir nestopamas ir redzes, ir dzirdes gleznas. Piemēram lai nodar:

Dzīves dziesma.

Vai redzi, draugs, vai redzi,
Dzīz laukā nārpas planks!
Un karsto dienas - dedzi,
Vai Tu to jūti, draugs?

Vai jūti Tu, kā sirdi
Skauj sārta līsmas maini?
Vai dzirdi, draugs, vai dzirdi,
Kā dzīves dziesma skau?
(Laimes līsmas, 64)

Sēru stigas.

Rimst skafis skauj traucis,
Vairs krāņo krāņu nav,
Un Tavas spozās acis
Mē spmēkusīs jau....

Ļet dienas vientuļīgas,
Aug skumjās dvēselē,

Un tikai sēru stīgas
Tev skaņi nēl vijolē...
(Ēmu eja, lp. 59)

Maija nīta.

Cik skaists ir zefīrs apri maijā nīta,
Kad pirmais stars tev spoži iespīd sejā!
Kāds spožums mirdz arī gaišā loza lejā
No iemū līta, ziedu apbārstītā!

Tu baidies kāji līkt un samīt ziedu,
Tik brīnīkūgi vaiņķi kas vēries nēlā,
Un runā noreibis: ak, ko lai dziedu...

Tu klausies korī nerimstoši - skaļi,
Tu jūti stam bezgalīgo stipiedu
Un laimīgu aizmaloties kā teikā zēlā...
(Skaidnē strauti, lp. 24)

Dzīdes gleznās krūža visnairāk atleto
skaņas, dziesmas un melodijas.

Burvju māla.

Līst akordi bez gēla:
Kas bij? Kad bij? Kur bij?
Vai līci laustīgāle
Jān nīkus nītu nīj? ...

Ko atkal, laistīģala,
Tik burvīgu tu bur? ...
Kur ir tā burvīgu male?
Ar kur? ar kur? Kur? !
(Ēnu ejas, lp. 34)

Kautkur nēl dziesmas sēfās
Kā saules vētkos tūc: ...
(Ēnu ejas, lp. 17)

... Un apšu ēnā jānki
sacan dziesma, no nēds dzied ...
(Ēnu ejas, lp. 21)

Dziesma.

Tik kēris nārdus proti
Tū priekā nodziedēt,
Bet man tas tik tik fēti,
Un rēlauss es labprāt ...

Varbūt tik īsa bije
Tā dziesma pirmatnē,
No pilnas sēds kas bije
Bēr lūpām pirmā ... Vē!
(Ēnu ejas, lp. 28)

Kāpēc?

Kāpēc nairs neieskanas
Tas akords, daifā, tēc,
Kam laimes diekas manas
Bij saulē jāapnēc?

Māpēc vairs līzsmē līzsmā
Sirds nespēj vēlot man,
Un Tavā gaišā dziesmā
Tik skumjas, skumjas skan?
(Ēmu ejas, lp. 23)

Klan, skaistu srenādi
Kāds Tavā dārzā dzied: ...
(Ēmu ejas, lp. 26)

Man zaļo lauki rudie
Un putni dzied pār tiem; ...
(Ēmu ejas, lp. 34)

... Nāc, klausis sēro dziesmu,
Kad vēli ziedi dus...
No saules līzsmu laukā
Dēl rudens mērīzais,
Pirms baltā sniega aursē
Sāk dziedot grieztis gaisis...
(Ēmu ejas, lp. 50)

Reidz gadē ienai raissas ziedi,
Tik mēnreiz pļavas pusēm pilst
Un jaunībā tik reiz tu dziedī...
(Traulā traulkā, lp. 83)

Viēglas ēnas.

Skan stabule pie strauta malas,
Pār kalnu viēglas ēnas iet
Un līcī pogā lausti galas...
(Traulā traulkā, lp. 63)

... Lūk, dziedos lūcas zari
un dziesmās mežā skan!

(Ēnu ejās, lp. 46)

... Un nedzirdēti zvanī
Tev skumjās sirdī lej? ...

(Ēnu ejās, lp. 44)

... Skaut labprāt smieklos klausos
Un dziesmas dziedu es, ...

(Ēnu ejās, lp. 48)

... Kam slēpis Tu aiz sētas,
Kur saules smieklī skan, ...

(Ēnu ejās, lp. 92)

... Ak, kādus zvarus tālāmā
Kā dziedā neskārā Tu dzirdi...

(Zluzes zīmes, lp. 21)

... Vēl saldi sānot skaujas līst
Kā kā no neredzamiem zvaniem ...

(Zluzes zīmes, lp. 4)

... Un krietat is dziedu, cik dziedri
Vēl dziesmas kā saukdamas skan ...

(Liesmu lokā, lp. 44)

... Aug griezdamās Tēv rozes rūtā,
Tēv garlējot mežā tūc ...

(Franslātraunkē, lp. 82)

... Kad varam sīcēt abri
Kā angstā akordā!

(Laines lietas, lp. 56)

... Bet nu kā saules kalnā
Tev zelta zveni skan!
(Laines līdmas, lp. 54)

Es visu dienu klausos
Kā dainā divainā...

...
Un zeme ziedot skan...
(Laines līdmas, lp. 44)

... Un visu jādzied man,
Kā zelta ziedu zaiģā
Vēl Tavi samiekli skan...
(Laines līdmas, lp. 74)

... Dzied zaiģzīņu koris rīta dziesmu,
Tik tikko ausmā sadziedamu...

... Un liekas rīta dziesmu lēno
Vēl ilgi dziedās zaiģzīņu koris...
(Mikha Mičurins, lp. 60)

... Un zirdas sūņu reģas
Kā lauku mierā skan...
(Ēnu ejas, lp. 31)

Es apbūjos uz ielas,
Kuru simtiem soļu skan...
(Ēnu ejas, lp. 18)

Skāds acords skanās ausīs
no tālās vasaras -
(Ēnu ejas, lp. 24)

Kā lietus lāses lēnas

Aiz sienas skayas nit ...

(Ēnu ejās, lp. 25)

Tu sēdēji pie gaiša uzguskuca

Un klauvēji, kā pogā laukstīgala,

Kā nāc no lejas lēnā rīņņu čale,

Kā lapas čūst, kā vēsme plūst no
pura ...

(Skaidnē strauti, lp. 32)

... Es dzirdēji kā balsi brīnīgāji,

Kas kaut kur stiegtis mani aici nāja,

Kā kādas kosles sendzirdētu stāžu ...

(Skaidnē strauti, lp. 30)

Kaut kas tik radniecīgs un semi-sērīgs

skan Tavā balsī, kad Tu kauties stasti ...

(Skaidnē strauti, lp. 34)

Dabā dzirdamas skayas, kā
pieņēram šņāksāna, šalkona, dāksāna,
čaukstēšana, čabēšana u.c., krūzes
dzejā ir bieži sastopamas, bet raksturīgi,
ka krūze nelieto dabā dzirdamo skayņu
tiešus atdarinājumus. Ar to viņi spīlēti
atšķiras no Plūdora.

Krēslas skayas.

Ar ofiem runā strauves strautē

Ar iznīgznēm ziedi saēnkstās,

Tiņc skayās birze, krēslas skautē.

Ar oļiem runā strauņus, strautā
Un padehēši nējiem jautā,
Kam šale tik sēri kapsētas.
Ar oļiem runā strauņus, strautā,
Ar zvaigznēm ziedi saēnkstas.

(Traukā traucē, lp. 65)

... Tik tikami tev iet pa sēluso krastu,
Kur nobirušās lapas caurēt zēnu nējiem,
Kā čukstēdama kautko neparastu ...

(Skaidriē strauti, lp. 40)

... ne kaut kur lapa čab, ne kaut ^{sicars,}
(Skaidriē strauti, lp. 61)

... Tad šņāca nējš tik pasakaini ...

... Cik angstu nētras putni cēlās,
Cik lēgmi šalea sirmās sēls!

... Vēl tālē nētras putni relaižā

Un nējš tik pasakaini šņāc!

(Rudens saulē, lp. 28)

... Tik nēma nēgli iešāleas ...

(Zemes zīmes, lp. 4)

... Kā nējš šalkās savēdās ...

(Zemes zīmes, lp. 22)

... Un laipni nējš liepās šalko ...

(Zemes zīmes, lp. 32)

Tup paržobēlē bezdelīga

Un nebeidz ilgi čirvinēt

Kā rēlētī nētrja valodīga ...

(Traukā traucē, lp. 30)

Vai, draugs, tev neliekas, ka čūskas šņāktu ...
(Skaidrnie strasti, lp. 50)

Bār apšēm nēje šālsko
am lapas drebine ...

(Ēmu ejas, lp. 21)

Cik drūmi, arē cik drūmi
Vējō priēžm zaroš šņāc!

(Ēmu ejas, lp. 93)

Kad baige nēje šņāka

Tev spārnus sakfant lēk, ...

(Laines liesmas, lp. 50)

... Un spēpās kaijas klaižē ...

(Laines liesmas, lp. 43)

... Klun bites ziedos zilos

Kā dienu olāzjā gluc ...

(Laines liesmas, lp. 44)

Ko čūskst tu čaukstotām lapām,

Ko tukšajiem tūrumiem teic? ...

(Liesmu loksē, lp. 51)

Prozōņi Krūzas drējā maz sastopami.

Dr tikai daži piemēri:

Tu tumsā klunū rēlansijēs,

Kā kant kas ātri āri sūrējē,

Kā durvis vērās, klēdžiens sēalšō

Kā tuskōā telpā atseanējē ...

(Zemes zīmes, lp. 38)

... Bet otrs nemierē par visu slaižā ...

(Skaidrē strauti, lp. 21)

... Kur bāli bērni būcēt bēg no bēdē...

(Skaidrē strauti, lp. 23)

... Vai tikai trononi rēšak skanēt slave?

(Skaidrē strauti, lp. 62)

Mūziķa liriskā dzirdams arī klusums.

Tu klusī paver durvis...

... Tu klusī durvis stāvi...

(Ēm ejās, lp. 88)

Kā krēslas klusums sirdams

Skauj sapņus sapņotos...

(Ēm ejās, lp. 89)

Māds klusums visapkārt jau valda,

Eik varens visapkārt jau klus! -

Tu sēdi vēl ilgi pie galda

Un klusumā domas tev dus...

(Liesmu lokā, lp. 74)

... Tu nētras rims, tu ritēs vēlgi klusī,

Tu klusās laivas klusos krastos stādēs

Un aicinās, lai viņas mierā dusi;

(Skaidrē strauti, lp. 51)

Māds klusums ābelēm ir krājis zāros...

(Skaidrē strauti, lp. 62)

Pār svētobīvzi klusums klājies...

(Translā transkē, lp. 16)

Arī skaņas, tāpat kā spīļtas krāsas,

Uzraisa Krūzām prieka un laimes
izjūtu.

Tautas, ožas, garšas un orgānisko sajūtu
gleznuas K. Krūzas liriskā.

no pārējām stilā glezniecībā, Krūzas
dzejā visnāvāk sastopamas orgānisko
sajūtu gleznes, kas izteic spītumu, noņemumu,
siltumu, aukstumu, slāpes, bezmiegu, fiziskas
ciešanas u.c.

Kā balto narsu noņemumā
gar dziļiem ezeriem Tu stādi,
Kur debes dzidrais dzifums liekas
Tik dzifu, dzifu dzelmē gīmis...

Un liekas Tu, ka labi būtu
Opimt debesīs vai dzelmē dzifu,
Lai dzīves nēnsaldzīgi rīfji
Vais marsto sirdi nesaldētu...

(Mirklu miržuņus, lp. 26)

... Un apses drebēdamas stāstis,
Cik ledaina ir laukā nēsma...

(Mirklu miržuņus, lp. 18)

Es marstās miltis ilgi sēdu,
Kā sagaidīt no nēlēdamies,
Un esmu noquris līdz nāvei,
Kad tālē nemana ne ēnu.

Un priedes deg, un saule silda
Un debessilums mirdz bez gaļa,
Un smiltis, ko es visu redzu,
Tā man lēst kā liesmu lāva.
(Mirkļa mirdzums, lp. 32)

Man liepām lapas nogurnās
No laimes gaišā liesmu lokā,
Un omagā smaržā liecas ziedi
Un mirdzēdami aizņūnā dāvi:

Man karstā tvaicē tumši sapņi
Pa baltiem cepurēm staigā sluni,
Un baigā skusumā Tu jūti,
Ka jūzā nētra vēl jān vīlms
(Mirkļa mirdzums, lp. 30)

... Un karst kā karstā mulsumā
Tik sārti setvukušas sejas
(Ģēnes ģēmes, lp. 9)

... Tā dienas karstā tveice dzīve
Tā strēldzītiņš ezerā
(Tranlā tranškā, lp. 39)

... Vēss ūdens Tev ar karstu maunās,
Un skusē ezers iezilgaus.
Kaut sit Tu saulē strūklas straujas
(Tranlā tranškā, lp. 53)

... un nesot velmes smago noņemumu...
(Skaidrie strauti, lp. 44)

Kam smiedz tik skarstu rokas,
Kad laiks kā ledū salts...
(Laires liesmas, lp. 40)

Kad silto saules dienu
set apņēikt ves un jauns,
is aukstā alā lienu,
jo man no saules skauns...
(Laires liesmas, lp. 52)

... Tu noņeris griezils pie malas...
(Liesmu loka, lp. 14)

Tautas gleznu Krūzes dziesmā. Tās
izteve piekārtānās un temperatūras
sajūtu, piemēram:

... Man lozdu lapas pretim likst
un glāsta satrūkušo seju...
(Trauslā trausē, lp. 49)

... Vēss ūdens tev ap skarbu sūcaujas...
(Trauslā trausē, lp. 53)

... Jau mizlā noņemist mana teka...
Jau gaisma rūd... Betklusē glāsti
vairs nespēj seldzēt skarsto pieri,
kas deg kā nūnūgā sārta...
(Lirklu mirdzums, lp. 33)

Arī ožas gleznu nav daudz,

piemēram:

... Tu kā bez elpas esi,

Kad nakti nāk smarōas spiest,

Un smarōu padelesi

Pie sirds sev stieidzies spiest ...

(Laimas līesmes, lp. 53)

... Kā pušķis zied, kā saule mirdz,

Kā tūkstotī smarōas kopā jānceļ! -

(Zemes zīmes, lp. 20)

... Pa dārzu traigžēnu garisma lejās

Un saldi smarōo orebidejas ...

(Trauslā trauskā, lp. 64)

... Un uzstādu tur vīrsū rožu kokū,

Kas smarōu lies, kad skumjas plosīs
Krūti ...

... Un gaišs ap Tēvi rožu smarōā vīšos.

(Skaidri strauti, lp. 41)

garōas gleznu Mārfa Bērīžas lirikā
nav gandrīz nekas.

Tropas Māra Krūza lirikā.

no tropām Krūza dzējt
visairāk sastopama metafora un tās
tālākie izveidojumi, sevišķi personifikācija.

Sinekdochi un metonīmijs viņam
navisan maz.

Taisni apbrīnojams ir Krūza
metaforu jausums un lielā bagātība.
Ileistariskā metaforu izlietojumā Krūza
sasmēdz īstu virtuozitāti. Katra
tropu pati par sevi jau ir kā maza
dzēja, un tā vēl tiek lietota kā
tēlošanas līdzeklis.

Tā rodas ļoti gleznains un
emocionāls stils.

Krūzas lirikā gandrīz nav
neviens dzējofs, kur nebūtu sastopama
kāda ovaista metafora. Piemēri:

Sauls bultas.

Pīts augstu wynelk spožu gaismas loker
Un paša sirdi sauj tev sauls bultas!
Kā ievainots tu laukā lēc no gultas
Un apmulsumā lēc uz skūtiem rokū...

Tu viegli nomet smago tumsas smoku,
Un samīdīts pie tavām kājām gal tas!
Un taas domas, itkā vētras skultas,

Pa dārzu klīst, tik dandz kur oārtu koku..

Vai tas ir rīts, kas tā tik spēji saucis?

Vai diena negaisam jau neredz vārtus,
Kas debesis un zemi kopā jaucis?

Vai tālē neredz tur kā mežus sārtus,
Kur Pērkons jūnos ātri pāri braucis
Un atstājis tik grožus kokos kārtus?

(Skaidri strauti, lp. 59)

Šai dzējoli gandrīz ik rindā sastopama
metafore. Tāpat

Izīlos dziedos.

Vēl niereiz vesarū tu nēsos lūzi,
Kaut saules mīkeli mirdzotē tik īsi,
Un nīso likstas laimē aizmirisī
Un vīsi vainagus un puses plūksī.

Vēl niereiz tu kā bite dziedos dūksī
Ar katru nēsūni mīkus vārdus nīsi,
Bilus reibuma un lielās līzmes līsi
Un medus saldumu bez mēra sūksī.

Vēl niereiz rietu tu ar rītu sīsi
Un bezgalīgi garīb stundu valgo
Kā oapnē stāigāsi ar saun nīsi.

Vēl nienreiz saulē rīta smieklus opaljos.
Kā baltā brīnumā tu bērstīt esi,
Un visa zeme zīlos ziedos zalgos...
(Skaidrie strauti, lp. 113)

Nāves laukā.

Kāds sējējs sēja saltā nauti nāvi:
Kā ledus laukā asa sēruse bīra,
Un koki lūza, lauztie ziedi mīra
Un roze sabirgā, ko rītā rāvi.
(Skaidrie strauti, lp. 8)

Pār svēto birziklus un relā jēis
Un miers bēz gale dziļš un silds,
Kā nebeidzamus mūžus krājies.
(Traudā traunkā, lp. 16)

Get saule gaišos gaismas celos
Un stars debessatnārā,
Kā baltā bērnbā un Bēlos.
(Traudā traunkā, lp. 14)

Aug angstāk pavasara plūdi,
Visapkārt skanot ledus lūst
lūst saules maidi: ziema, ziedi!
(Traudā traunkā, lp. 18)

No metaforu tālākiem
īzreidojumiem visnāvēk Mūžas lirikā
sastopam personifikāciju:

Tā trioleta Krēsla skayas (Translā traukā, 65)
personificēti oļi, strauves, quaižņies,
krēsla, padebeši un vēji. Metaforas te
ir: runā, račukstas, skantā, jantā.

Šai trioleta arī liela metaforu bagātība.
Skaistas metaforas sonētā

Rozņu ziedi.

Jau krēsla dārzā ziedus gurdus dara
Un visas puķes klusu dusā saista,
Jau vakars nāk un rasu zātē laista,
Jau sēma paņņ cik plēša pusnachts vare...

... Kad rozņu ziedi Tēv pie vaiga šņņkstēs ?
(Skaidnie strauti, lp. 61)

Kāds klusums ābetēm ir krājņis žaros,
(Skaidnie strauti, lp. 62)

Tu debesīs kā dzelmē iekšā nertos,
Kā plūdās peldēt, kā saulē celtos;
Bār tevī rīņņi vīzēdami neltos,
Un nīgli, nīgli tu tiem līdņņ nertos...

Tev plašumā kā ērglim spārni pletos,
Bez mēra sirdi laimes saldums smeltos;
Bet plašādama, lejā aizas šņeltos
Un nētra šņpotu nēl vaidus durtos...

Tev acīs spīstos gaismes stari smaili,
Kā rīņņ nētos liešņņ mīdņņņņ maigi

un debessdārzos diētu tēli skaidri ; ...
(Skaidri Stranti, lp. 63)

Nes saule sārta vīna skausu rokā,
Liek putām lēt pār zelta liešmu lejām, ...
(Skaidri Stranti, lp. 115)

... Deg dārzā rozēs, ko Tu kop un audzē,
Tik skaidri sapuši rozju smarža sienas,
Bet skaidrāko Tu mūžam slēp un
(Skaidri Stranti, lp. 114) sandzē...

... Pie debessmales tālu trosim mana:
Tu lietās laivās lēnām lietus braucē; ...
(Skaidri Stranti, lp. 110)

Kad tālu, tālu ziemas dienā gausa
Un skaņas griezdamās ar pārslēm
jaucas...
(Skaidri Stranti, lp. 106)

... Naktis stiepa tumšā klinīšu sienā sežu,
Un redzot tumšā Tarnu burvīgumu,
Es sajūtu, ka salta drudzē dežu...
(Skaidri Stranti, lp. 44)

... Un cūncas šņāciens saulē skaidri k spīvi,
Tik spilgti melnē liextē loki gūēro
Un reibinošie traiki skaidri k sīvi,
Ma viss, kas dzīvs, to saldās sāusmās vēro-
un tikai mākoņi slīd tālē brīvi,
Un zilā laukā skaidrā zvaigznes rēd...
(Skaidri Stranti, lp. 91)

Lej atkal saule līgojumā zaidonm lojos, ...

(Skaidrē Strauti, lp. 49)

... Un saules sargiem tuk nēl sapulcētis
Pie birstēlas, kur radeis brīnumis dzimis,
Kur klajims jaunš, nesu nēl deji diēmis,
Jau raibā notā tavisā stāstētis ...

(Skaidrē Strauti, lp. 49)

Snauzē dzilā mēerā muižas ēkas;

Salds nostāpums tur visu klaj

Un glabā neemodīgas dēkas.

(Trauks trauskā, lp. 50)

... Kur nesej mirklus maldu pavēdētā,
Kur nemešlē vairo laimīgāku malu,
Bet aklas ēnas stid pe aklus alu
Un mēmus rādus rāda mēnā aienā.

Laiks vienmēriģi svina solus skaita,
ne ātrāk oteigdamies, ne tēnāk rēdams,

Un nedomā, kur kādreiz beigais gaita; ...

(Skaidrē Strauti, lp. 54)

Kā vienli, kā vēhā dzīvotīs vijas,

Dej debēs, pār padehešiem griežas,

Līdz pašiem izaiģzēm līpētā mirdzē
driežas.

Un risina kā gaigas zelta dzijas!

(Skaidrē Strauti, lp. 85)

Kad naida man sirdi rakstiji
Jan daudzi bij dedzinotā rēti, ...
(Zemes Zemes, lp. 48)

Jan lēpām lapas noņemās
No laimes gaišā liesmu lokā,
Un mazā smaršā liecas ziedi,
Un mirdzēdami aizņēz dārzeņi...

Jan karoti tvaicē tumši sapņi
Pa baltiem ceļiem staiģā klusi, ...
(Mirkļa mirdzums, lp. 30)

... Un tālais blāzmes sārtums stāsta ...
... Skauj sirdi tumšās, siltās sēras, — ...
(Mirkļa mirdzums, lp. 3)

... Un rīņi starodami stāstis,
Lix maisti draigēni spāzums lījis ...
(Mirkļa mirdzums, lp. 8)

Balts rīts ar nēģu rokas vada
Pa gaišām ziedu tekām Tēvi ...
(Mirkļa mirdzums, lp. 28)

Priekā plūdos.

Jan saule pasludina,
Kā sētā stunda dzimst,
Un viss, kas mokās dzimt,
Kā priekā plūdos grīmt!

Viss, viss, kas dzīvē mokās,
Un prieka plūdos celt,
Un dienas drēbju krāsās
Zib tikai ziedu želtis!
(Laines liesmas, lp. 29)

Tālāk no metaforu veidiem Krūžas
dzejā sastopams salīdzinājums.

Ķīmizākie piemēri:

Tu par pāzobētē bezdelīga
Un nebeidz ilgi čivināt,
Kā kļēti vējš valodīga...

(Trauslā traucē, lp. 30)

Glāds tagad te nu nāvīgs nēsums,
Cik viss te pelēks, plīks un palis,
Kā posta purvā pēmais plēsums!

(Trauslā traucē, lp. 21)

Kam rēsi sūdzēt savas sāpes,
Kā nespēj tu veikt ilgāk nest,
Kā mūžam redzēšamas slāpes?

(Trauslā traucē, lp. 23)

Man šūniet, Tu esi stipri pārvērties,
Kā drūva briedumā, kad gaidot dusu...

(Skaidrē strauti, lp. 43)

Tev acis dzīvuš kā dzintars iedzeltenas,
Kā medus mati, mīdžoti un maigi,
Kā sērīti saulē nosarkuši vaigi,

Kas elusi trīkst pēc pēcpusdienas ēnas.

Kā dūjas pusdienā dus rokas lēnas
Un lūpas plaukst kā rožu ziedi svaigi,
Bet sirds - tā sit tik trausmīgi un baigi,
Kā randamās no rīta reibas rēnas.

(Skaidrie strauti, lp. 96)

Kā no dandzajiem piemēriem
redzams, Krūža ir tipisks metaforisks.

Seriski spilgta viņa dzija ir
personifikācija.

Ēpitēts.

Ēpitētus savā dzija Krūža lietojis
samērā daudz. Visnairāk Krūžas dzija
rastopams greznojuma ēpitēts -
epitheton ornans.

a) Ēpitēti, kam etimoloģiskā nozīme
sakarā ar tēlojamā priekšmeta jēdzienu,
Krūžam ir samērā maz,

piemēram:

... Kā tikai mēs - un dedziņošā diena
Mūs dzina slēpties dzīlā klinšņu alē.

(Skaidrie strauti, lp. 44)

... Un ballā gaismā jāja gadus caurus.

(Skaidrie strauti, 24)

... No ievu līca, ziedu aplārtētā...

(Skaidrie strauti, lp. 24)

Ba baltiem cepiem stajā slusi, ...
(Mirkļa mirdzums, lp. 30)

Tur kupla lapenē pie galda
Tik tikami bij rēdēt man
Un jūt, kāds skumsu liepās valda,
Kāds dziefums skafās dziesmās man...
(Rudens saulē, lp. 44)

b) Visnairāk skaidri ir epitetu, kas
modernajā dzijā visparastākie, kuri
etimoloģiskā nozīme nesaucan ar tēlojamā
priekšmeta jēdzieniem, bet tas lietots
pārmesta nozīmē.

Piemēri:

... Dažs draugs man dažkārt priekā pretim
smējis

Un vedijs pe gaišu laimes lejā,
Un reizām priecājies par jauno dziesmu,
Un smagos sēras reizām rīdī lejā.

(Skaidrie strauti, lp. 9)

Kā tuksnēt es smagos slāpēs slēzēt
(Skaidrie strauti, lp. 60)

Lej atkal saule lēgumu gaismu lozos.
(Skaidrie strauti, lp. 49)

Mirdz atkal kalnos ilgi pilis staltās
(Skaidrie strauti, lp. 82)

... Nav laimes nēsts no laiku dzelme sīmās ? ...

(Skaidrē strauti, lp. 26)

... Kā vis, kas dzīvo, to salds rāusmās vēro,

(Skaidrē strauti, lp. 21)

... Un rā no zemiem pavesariem

skan salds sēras tālumā ...

(Traustā tranxā, lp. 35)

Epitēts salds sēras, salds sāpes Krūžan
ir ļoti rausturīgs un viņa dzēji bieži
atkārtojas.

... Un miers bez gala dzīlō un salds ...

(Traustā tranxā, lp. 16)

Kā mokū blāzmnā bezgalīgā,

Kas mirdz pār manu sāpju sārtu!

Dez sāpju sārts, dez mokū blāzma,

Dez drēsele un sedez ilgas,

Un manās mokās raudzīdamās,

Un saldū sūttlaimību jūti ...

(Mirkļa mirdzums, lp. 14)

... Kur nešas, nehalozīgas quacizus

Pik savādi un vēsi spulgo ...

(Mirkļa mirdzums, lp. 19)

Balt nēts ar niegļu roxū vada ...

(Mirkļa mirdzums, lp. 28)

... Lai baltā priekā skanētu

Vīnāpkārt atdzimšanas zvani

(Ģemes ģemes, lp. 50)

Ai bērns, kam vari rēlētis,
Lai tev to salds dziesmu dziedu,
Kā nēsma lido spēlētis

Ar kautu - balto rozes ziedu?

(Zemes dzīmes, lp. 10)

Pa ielām, kur nelaine lodē
Un bedainām ēnām liek nriet,

(Dziesmu loks, lp. 42)

e) Pastāvīgos piemārus - apozīcijas
Mūziķa paņā dzijā nelieto.

Mūziķam ir gan gleznaini, gan
emocionāli epitēti.

Gleznainā epitēta piemēri:

Vēl ataros sārti ruti,

Vēl prieks kā pūķe plankis,

Un tad būs atrāsiti

Tev spojie spānki, draugs.

(Lai mes liesmas, lp. 59)

Kaut dandz tur strautu baltnu,

Dandz gīlnu avotu...

(Lai mes liesmas, lp. 58)

Uz tumšo, drūmo, kluso, salto salu...

(Skaidri strauti, lp. 54)

.. no vasarim, kas zeltnu mīļā jau.

Un kaut jau viss ap tēvi novakaros,

Vēl gaismā mirdz pār laimes mirkliem
Tār padebešiem, nēgla nēje dzītiem,
Tār atangām, kur jaunī bērzi žaro.
(Kraiclaune Stranti, lp. 33)

Raksturīgi Krūgas dziejā ir tas, ka epītēls
bērzi star aiz raksturojamā vārda, kā tas
ir iepriekšējā piemērā.

Cik jauki būtu sešos sēstis
Un jāt uz baltu bērzu bīrzi, ...
(Mirklis mirāzums, lp. 51)

Jau karstā tvaunā tumši rapzi
Pa baltiem celiem staržē klusi...
(Mirklis mirāzums, lp. 30)

Un labāk atlekties no visa
Un zelta plēnes nēje laist...
(Rudens saulē, lp. 41)

Daržs tas no baltiem rās, rītiem
Un atkal priekšā mirdžēt sāk.
(Rudens saulē, lp. 40)

Krūgas dziejā daudz emocionālu
epītētu:

Kam pelēks māves palags sebzis,
Ko bij tik daifū deis Dievs,
(Rudens saulē, lp. 43.)

... Un mirdz nu pagājīsās dienas
Kā baltā bīrzi spozult...
(Rudens saulē, lp. 50)

Tā saldas skumjas sirdi neda,
Tā stāsta skaistas pasakas -
Un dzīvē nientulībā neda,
Kur nedrīkst turēties nevaks.

(Rudens saulē, lp. 52)

... Kas nesīs Tēv tīk sirmas skumjas,
Kā pārslas saltā sarunas mierā...

(Mirkļa mirgzums, lp. 11)

Kā bērns es balta prieku jūtu, ...
... Kad tuvojas gan gaišās mājas, ...

(Mirkļa mirgzums, lp. 71)

... Un sirdi skauj kā saldinātāju lēģoni,
Kā izmīsums, kas skatu skaidru dara,
Kā neldzes vēsums, svelmes karstā trūkumā...

(Skaidrie strauti, lp. 107)

... Kur saules skaidru nirdzība

Kā baltā laimes liesmā lēja!

(Zemes zīmes, lp. 70)

... Kā baltās miera domas bez
No sāpēs sastingušās sētas...

... Ka tikai melnais veidņu vējš
Šale sēri izmīcības lauskā ...

(Zemes zīmes, lp. 74)

... Kant miera stundas saulainās
Redz atkal manā priekšā būtu,...

(Zemis Zemes, lp. 34)

... Un grimstot kā mūžībā balta,
Tu lainē man izkšēlot līe,...

(Liesmu lokā, lp. 53)

Kruzum nav veisi liriskie epiteti,
kas ir tīri emocionāli un nerada
nerēdu gleznu. Piemēram:

Kad iesāk skanēt slēptās stogas

Un savāds karstums sirdī kvēl,

(Rudens saulē, lp. 43)

... Tā saldas skumjas sirdī rēda,

Tā stāste ncarītas pasakas - ...

(Rudens saulē, lp. 52)

... Cik saldas manas smalkie pirksti

Māx instrumentā modernēt? -

(Rudens saulē, lp. 44)

... Cik liela katra vārda vara,

Ko Tu kā klusā priekā sarci...

(Mirkli mirdzums, lp. 34)

Es Zimu: sen jau laiks mētis vērti

Ar velki tumšām vēntulības lāstam,

Sen skumjas ovaro sibi vārdu svērti.

(Draidnie strauts, lp. 9)

... Kā tukšes es smagās slāpēs slīgstu
Un gribu noliekties pie tēsa trauka ...
(Kaidnie Strauts; lp. 60)

Sajūtu gleznām pastāvīgi mainoties
ar jūtu tēlojumiem, glezniecībie epītēti
nostopami kopā ar emocionālajiem
epītētiem. Tādu daudz dzijoli
Baltos kalnos.

Caur miglu ledaino un drūmo,
Kas kaidības un kapus klāj,
Kaut kur vēl kāda uguns dūmo
Un altu pelnu kopu krāj.

Ar Dienu, cik tā reiz skarsta bija!
Cik gaišs bij agrais dzīves rīts,
Kad dziedos zelts fantāzija
Vēl lidoja kā taurēnits!

Kad raules svētkos sirdi sēja
Vēl mīlas vare mūžīgā,
Un pētē daile strizēja
Man spējā stam vaiņajā!

Kad pirmo dziesmu mūža māija
Man skatnās riņdās lika liet,
Un pilns kā noslēpuma baija
Bij cēļ, kas baltos kalnos iet! —

Un ilgi balto kalnos xālo
vēl gaišas augstas ētāris -
Bet nu, kad sveicu stundu vēlo,
Man drūmā miglā pazūd viss....
(Rudens saulē, lp. 55)

Tāpat dzēļos:

Kāds svētums tuvojas no jausma,
Kad saltā rāpji nakti eji,
Kur tikai tīras zvaigžņu liesmas
Man melnā tumsā ceļu rāda!

Es acis paceļu uz augšu

Un šūpojās kā svētos plūdus,...

(Mirkļa mindzums, lp. 34)

Es apstājos pie gaišās nāves

Un sveicu senās skumjas saves...

(Translē tranškā, lp. 40)

Kā jaunsa laimi jūtu,

Kad Tu man tuvojies...

Vai Tu, vai Tu tā būtu,

Bēc kā tā ilgojies?

Kā gila zvaigžņu gaismā

Tavs tēls man pretim mirdz,

Un redzēšanā kaismā

Man gaiši sadeg sirds...

(Laimes liesmas, lp. 15)

Meslējot epitetus, Kārlis Krūza ļoti bieži
vzlietojis krāsas. Tās lietotas gan nē
gleznaime, gan emocionālie epiteti.

Piemēri, kur sastopam ļoti daudz
metaforisku epitetu, mūžēti modeļi par
redzes glezniecību. Beidzot raksturoji, ka
Krūza quib apzināti izsargāties no
pārāk skarbiem, asiem vai neparešiem
epitētiem, negribēdams radīt ne lielu
pārsteigumu ne uztraukumu.

Figūras Kārļa Krūzas lirikā.

Atkārtojamu vārdu figūras
Kārļa Krūzas dziesmās nav sevišķi iezīmīgas.
Vārdu atkārtojumi nav visai daudz,
tāpat arī kāpinājumi un
pretstatījumi.

Turpretim teikumu figūras Krūzas
lirikā ir daudz.

Vispirms no vārdu figūrām
apņemas atkārtojumus.

Atkārtojums Krūzām nepieciešams,
kur to prasa panta forma, piemēram,
trioleta. Kur to panta forma neprasa,
tur atkārtojumi Krūzām nav daudz.

no struktūras veidiem Brūžas lirikā
sastopama anafora:

Ai sāpes, kam jūs rīdi grauziet,
Kad gaišās stundas tumšā rīt,
Kad cits aiz cita nāk un aiziet,
Kad cits aiz cita sauc un rīt?

(Rudens saulē, lp. 14)

... Un kaut kas ātri bēg no baigās lejās,
Un kaut kas atvērā kā aizmus eilā,
Un kaut kas tālu kalna galā svešās...

Un kaut kas sāk vēl skaftā smietis silā,
Kad migla krīt no mēness sātās sejas

Un līst pār lauku rzaigzīm, vīzme gītē....
(Skaidrē strauti, lp. 95)

... Un atkal man sēņot par sevi,
Un atkal man ilgotis liec...
(Liesmu lokā, lp. 14)

... Vis pelēks, no runā un rausti,
Vis pelēks, no valkē un vēc...
(Liesmu lokā, lp. 40)

Briži Brūžas dzēji sastopama divdaļīga
anafora. Te anafora nestān nākamā
rindā, bet tiem pašiem vārdiem sākās
nākamā četrinda, piemēram:

Deģ meles galās eglītēs...
Vai debesbrīnumu dzimīs būten,
Kas katru domu pārbanda

Un svel, un mēti katru jūtu?

Dez nees, zālā eglītē,

Bet nēji tās visas nopūt spēji. ...

(Zemes zīmes, lp. 78)

Kā aizmirst draugu vēstīgo,

Kaut laiks var dziedēt visas rētas,

Diēt citām pūķēm priekā plaukt

Un sanlē rēdit citāsētas?

Mā aizmirst draugu vēstīgo,

Kaut to jau gadi šķīz no lēis? - ...

(Zemes zīmes, lp. 79)

Interesante atkārtojumu kombinācija

redzama dziejot:

Tu zini viskaistāko vietu...

Es zinu, Tu zini to, draugs,

Un sanli tur gaidi un lietu

Un pūķes, kā sapnī kas plauks...

Viskaistāko vietu Tu zini...

Es zinu, Tu zini to, draugs,

Un kaistākos mētklus tur sviņi,

Un gaidi, kā sapnī kas sanks...

(Liesmu lokā, lp. 15)

Te katrāi ceturindai dienas pirmās nirdas
ir vienādas, tikai pirmējai nādu kārtība
citāda.

Īpatnējs arī serijotais atkārtojuma
notatījums:

Dzīfā dzēlmē.

Kant dandz tur strautu baltu,
Dandz zilu anotu,
Tā dzēlmē, draugs, par saltu,
Pie kūpas stāvi Tu...

Kant dandz tur zelta piķu,
Dandz pārķu sanestu,
Tā dzēlmē, draugs, par dzīļu
Kur gribi mesties Tu...

(Laimēs liesmas, lp. 58)

Tu esi kā blz elpas,
Kad degot diena kaust,
Un visas tumšās telpas
Tev gaismā grīnstat gaist...

Tu kā blz elpas esi,
Kad nacts nāk smaršas šūst,
(Laimēs liesmas, lp. 53)

Vairākdabīgs anafora nostopams sonēta

Gilos Pēdās.

Vēl vienreiz masam tu vienos lūgri,
Kaut saules mirdzē, mirdzotē tik īsi...

...
Vēl vienreiz tu kā bite zēdos dūksi,
Ar katru vēsmu mīļus vārdus mēsi,...

...
Vēl vienreiz rietu tu ar rītu sēsi,
Un bezgalīgi gaišo stundu velgos...

...
Vēl vienreiz saulē rīta smieklus spalžos
Kā baltā brīnīnā tu bārstot iēsi...

(Skaidrē strauti, lp. 113)

Tāpat sonētē Mīlas dēzā (Skaidrē strauti, 124)

Mo atkārtojuma veidiem Skaidrē strauti
labprāt izvēlējos

Epiceiksi, jeb dubultojumu - vārdus
atkārtojumu vienā un tai pašā rindā,
piemēram:

... Tu redzi kāpās kādu kuplu koku,
Kuru paslēptus no silto starm spiedēm,
Un vilpi liec tik zilu, zilu loku...
(Skaidrē strauti, lp. 15)

... Un Tavā gaišā dziesmā
Tik skumjas, skumjas man?
(Ēnu ejā, lp. 23)

... Un iesniedi man reizē jāntri
Tik sārtus, sārtus sāpju ziedus...
(Mirkļa mirdzums, lp. 24)

Tu nes man zilas, zilas ziedus,
Kas zied kā bezgalība zilā ...

(Mirkļa miedzums, lp. 25)

Tik maigs, tik maigs, kā vēma maijā,
Es šīn stundā pārvēršos...

(Rudens saule, lp. 65)

Ļoti reti. Brūnās dzegļi sastopama
epanartozē jeb atpēmeis — jauna tekuma
sākums ar iepriekšējā tekuma beigsvārdiem,
piemēram:

Kā zieds, kas sedzams salnā,

Tu ilgi līkies man,

Bet nu kā saules kalnā

Tev zelta zvani skan!

Skau kalnā zelta zvani,

Kāst liesma mājīgā,

Un ziedu mežs ar mani

Mirdz vienā vakarā!

(Lai mes liesmas, lp. 54)

• Lai sasmiegtu spilgtāku tēlojumu, Brūnās
dzegļi sastopam daudz tekuma figūru.

Visnairāk Brūnām ir

vaicājumi — vēstījumi jautājuma tekumos.

Zīmīgi to rāda

Zilā purve.

Ar, kur tas kalns, kur zilā purve ziedēs,
Kad krāsas palaz būs pār leju plētiņš?

Kur quaižņņ mēis mums narēs iemidzētis,
Kad melna nakts un nāves baigums bēdēs?

Ar, kur tas dārgs, kas drūmās domes skēdēs,
Kur gaismas upurēt un uzskanētis,
Lai dziedētu, kā saule sauc: snētis!
Kur skaiderai strauts, kas slimu sirdi
dziedis?

Ar, kur tas celš, kas jātrod ikvienam,
Ja tāle tas sev skaistu mēxļi sprandis,
Kaut velti mēs pēc tāle mēxļa sūrienam?

Ar, kur tas gars, kas baltas drānas audis,
Kad maldotāmie purva rāvē biehan?

Ar, kur tas Dievs, ko pielūdz visi ļaudis?

(Skaideri strauti, lp. 126)

Kam savas skaistās sāpju pērles krāsi,
Kas rit un rit, kad sirds tik karsti sūvēlo,
Kam nedzīvotās dzīves balonu nēlo

Un prieku pēdējo nēl paglabēsi? ...

(Skavoni strauti, lp. 83)

Vai stundas šīs es namu sauret par savām,

Kad visas sāpes, visas nēlēšanās,

Kas modnās no jaunā krūtīs manās,

Kā mēnā nēhē vijās er Tanāh? ...

(Skaideri strauti, lp. 92)

... Kur biju tu? Kur gribi galā glābties?
Kur nomest manu stingušo no sejas?
Kur iet, ko grābt, kur šaubās bēgt un
skāpties?

Kur ārā kfit no mēnās ēku ejas?

Tai kādiem tukšosiem un kalniem rāpties,
Lai redzētu vēl saulē dzalās lejās?

(Skaidrnie Strauti, lp. 101)

... Kur mana dzīve, tūkstot' sīgēniek' šķeltā?
Kur nāpju nākums, ko lai kandzēs kņangji?
Kur kāds, kas priecātos par manu pļangji?
Kur baltā pils, tik angstu ilgās celtā? ...

(Skaidrnie Strauti, lp. 102.)

Vai pareizi, ka prāts ir sirdi slēdzis?
Vaj dzīvot mērts, kur cīpas liešmu nava,
Bet viss kā tranā satricis un strēdzis? ...

(Skaidrnie Strauti, lp. 62)

Vai tu, kur laimes maldu liesmas laistas,
Nav ziedos jānāk jaunam pavasarim,
Lai seņkos sirdis mums vēl saldāc saistās?

(Skaidrnie Strauti, lp. 60)

Kur, drangi, mūsu kvaižģus bālē?

Kur izklētis šis mazais trauš?

Kur atkal, kā reiz Pleskodālē

Mūs sasauks kopā rīta gaus?

(Rudens Saule, lp. 9)

Wz kreiso vai wz labo pusi
Tev iet? Ak, kas lai pateic to,
Kur tava laime aizgājusi?...
(Traudi Trauki, lp. 10)

Retāk Krūžas dzēji sastopams

Izsaukums:

Ai, skaistā jaunība un Dna!
Ai, brīnišķīgi jaukais laiks,
Kad vēl nekā nav jūtēja!
(Traudi Trauki, lp. 6)

Kā Manfreds aizmirstību seldu
Es vēlā stundā nēlētos:—
Lai nav vairs mocību un maldu,
Lai naktis slēpj savē klēpī tos!

Laika maiņu Krūžas dzēji nesastop.
Arī elipse maz.

Alliterācija, asonance un skaņu simbolika

Kārļa Krūžas dzeja.

Ļoti raksturīga, varētu pat teikt visraksturīgākā parādība Kārļa Krūžas dzejā ir alliterācija. Tā visnairāk dzijas acīs, pametot rokā Krūžas dzejolu krājimus un izlasot kaut vai tikai visraustus.

gandrīz visos dzejolu krājumu noraukumos sastopamies ar alliterāciju, piemēram: Skaidrie Strasti, Ģemes Ģīmes, Migla mūkļa, Mirkļa mirdzums, Laiņes liesmas, Liesmu lokā, Ēnu ejas un Trauslā trausē.

Pēdējā pat dublta alliterācija t un r un turklāt vēl asonance au.

Tē mūsu priekšā dzejnieks, kam visgalvenākā un ģimīgākā īpašība un problēma ir valodas daiļskanība, melodika, tīrība un skaidrība.

Brūžiem pat liekas, ka Krūžas dzeja būtu alliterāciju pārbagāta un dzeja iznērās it kā melodiskā vārdu rotāfā.

Alliterāciju strāšanā Krūža sasniedz īstu virtuozitāti. Viņā atslēgtā dzejoli alliterētas vairākas reizes.

Alliterācija rada spilgtas skaņu gleznas un kalpo ritmam, piemierojt vēl vienu akcentu uzvērtām zilbēm, nostādēt

tās kā formas elementus cēšak viņu otrā
blekus.

Gandrīz katrā dziesmā Mūizam ir
alliterācija, kur kāda atsevišķa skaņa
atkārtojas tikai 2 reizes.

Mūize alliterācijā lieto gan
balsīgos, gan nebalsīgos līdzmaņus.
Skaidrājos strantos pat ir pērsnerā
nebalsīgie līdzmaņi, sevišķi K un S,
piemēram:

... Kā priekā pūķes plaukst pe plašo āri,
Kāist liesmu Kvēlē karstie trotuāri...
(Skaidrā strantā, lp. 69)

Par Kāismu Kōāka ir Kvēle Kāde ...

... Kā sāpes smagākās, kā pēras sirmās...
(Skaidrā strantā, lp. 78)

Es nārdus Kaldimū kā Kālējs Kālū ...

... Man epīstih epīstē kā svins smagums plecus.
(Skaidrā strantā, lp. 86)

... Kas reiz tik karsti katra krūtīs Kvēlo ...
(Skaidrā strantā, lp. 94)

... Kā kantretos ap karšu kart kant kādu,
... Tik skaisti sapņi roņi amarā riekas ...
(Skaidrā strantā, lp. 114)

... Pār rūsium rājīmiem jān kvēle klājas ...
(Skaidrā strantā, lp. 116)

... Ar saldām saitēm manē sietis sējis ...

... Kā smalka stōža sēpju smeldzē skaņi
(Skaidrnie Stranti, lp. 117)

... Kā maritā kaismē kausēt ledus slōžu.
(Skaidrnie Stranti, lp. 120)

... Tu redzi kāpās kādu kuņļu kuoni ...
(Skaidrnie Stranti, lp. 15)

Ļoti bieži Krūžas dziesmā sastopam
sonorās skaņas l r m v.

Baltīgās un nebalstīgās skaņas Krūžas
alliterācijē sastopamas apmēram vienādā
daudzumā:

Piemēri:

... Tu mirdzi man, kur purves plaukst pe
plavēn

Kur zālē zālē zelta zvanī zvanēs,

Kur plauki skoki balto kelno velanēs

Un saulē silt nār saulgošim un zvanēm.

(Skaidrnie Stranti, lp. 92)

Man lēpm lapas zalgo zilganākas.

Kāds vēsums plūst no nēlo nārku vīkas

(Skaidrnie Stranti, lp. 94)

... Un ģantri ģantē ģitū ģitū ģiedos

(Skaidrnie Stranti, lp. 104)

Vai dzelmes dzilumā es dzirdu

Kā reādu dzidru dzidru dziesmu,

Nā dziedot dzīve dzīst mē blāzma,
Kad iemirdzas jau pilnā griezmes?
(Mirsča mirdzums, lp. 21)

Dabas dailums.

Kāds dailums dīvēbē mē dabē,
Kāds dailums dainās dīvainās,
Kas bēre - bēne bēdas glabē
Un senās gaitas saulainās!

Lik daili laukā rīfums lēmus
Tef nēgle nēsmē nēdamās, ...
(Rudens saulē, lp. 53)

Buržu dzēriens.

Kad krēsta kalms klāj mē lejās
Un visus nārtus naxars stēdz
Man priekšā mirdz mē gaišās sejas
Un tumšā spožas strāumes stēdz ...

Un senā diem ēnas skusas
Pie manis atkal ievads;
Nekur vairs gars man nerod dusas
Un ned mē nīhāt mēlabas.
(Rudens saulē, lp. 60)

Mīlais malds.

Pik labu, laimīgu un ližu
sau mami palē papiis palds
un straise ikkateu spēgu.

Pik labu, laimīgu un ližu,
Pik melnā mūžā mūžā mūž,
Tu mani dari, mīlais malds!

Pik labu, laimīgu un ližu
Sau mami palē papiis palds.

(Translā translā, lp. 54)

Posta purvā.

Kāds tagad te nu nāvīgs nēsums
Cik viss te pētēks, pliks un pals,
Kā posta purva pērmais plēsums!

Kāds tagad te nu nāvīgs nēsums,
Kā iznīcības dvēsā dvēsums

Kā tukšā būdā bade bals!

Kāds tagad te nu nāvīgs nēsums,
Cik viss te pētēks, pliks un pals!

(Translā translā, lp. 21)

Dieva dārgos.

Kur putni barm bariem
Pa galām biržēm dzied,
Spīd saule opožiem otariem

Un zelta zeme zied ...

(Lai me liesmas, lp. 20)

Mindz, mirgo, mango, mijas,
zlist, zvelo kaist un zist,
Un tukstoš starn nijas
Ka plūdos plork un plūst ...

(Lai me liesmas, lp. 21)

Dzidrais tēls.

Kur dzilums dzilš bez mēra,
Vai tur šev jānogrimst,
Lai atkal dziesma sēra
Ka dzelmē dzirkstot dzimst ?

Ka dzelmē dzirkstot dzelsies
Vēl sirdi dzestums nēls :

Vair saulē nepacelsies
Nekad Tavs dzidrais tēls !

(Lai me liesmas, lp. 75)

Cietumnieks.

Tu ciet un dzīvo sevī,
Ka ellē cietumnieks,
Un vis, kas notiek tevi
Ar citiem smeš un liks ...

(Ēmu ijas, lp. 6)

... Man sirdi sapņos saldos
Spīdž smagu skumju sloz ...

(Ēmu ijas, lp. 24)

Unz galu gatarotus laiks

Sen sen jau nācis, nabaz nelga :

Sen tava tāles sedzis troiks,

Sen tumsā tava sapņu selga ...

(Zemes zīme, lp. 17)

Dzejas instrumentēšana pastāv tās kvalitatīvo skaņēšanas elementu savērtīšanē, piemēram, plūstošās, šņēcošās vai dārdošās un citas noskaņas jeb nokrāsas skaņās, atkārtotāmās, palīdz izcelt vēl vienu vai otru emocionālu noskaņu. Piemēram

Mēnesmīca.

Eik mēness maig, eik maige ēna !

Eik vilnis strautē malē maig !

Eik mēnesspāismē nēsma lēne !

Eik mēness maig, eik maige ēna,

Mā līgave pie oave zēna ...

Eik maigi mīgas zvaigzīņu zaiģ !

Eik mēness maig, eik maige ēna !

Eik strautē malē vilnis maig !

(Trautē traucē, lp. 62)

Šai piemērā plūstošā un skaņa palīdz izcelt mēnessmaigo jaunumu.

No šī dziesiņe plūst mums pretim itkā maige, glāstošā nēsma. Mēs jūtam strautē maigo mīļošānu, redzam mēness

maizo spēdumu un zvaigžņu zaižošanu,
tik dzīri un uztverami šī glezna ir
notelota mūsu priekšā. Šis piemērs rāda,
cik meistariski Kārlis Krūza pārvalda
dzejā instrumentāšānu.

Asonance.

Asonance pieder pie panta konstruktīvajiem
elementiem. Tās uzdevums ir pievērst
lasītāja uzmanību atsevišķām vietām
pantā. Asonance var būt ir rindas vidū
iz beigās. Tādēļ to var arī piekaitēt pie
rimoādiem.

Asonanci Krūza nav tik daudz
izmantojis kā alliterāciju, jo tā tik spēj
nospēj izcelt zināmu emocionālu nokrāsu.

No patoksāņiem visbiežāk sastopami
a, (ai, au), i, u, piemēram:

Ar ofiem mūnē strauves strautā ...

(Trauslā trauskā, lp. 65)

Īsit au xauņē mēs izjūtam plūstošu
nokrāsu, izjūtam kā strauves plūdošumu.

Tāpat:

... cau dzidri - eauspīdīgu autu

Mirdz mūžā ilgu svētavot,

Un šūriet, ka slāpes sirdi skautu.

(Trauslā trauskā, lp. 61)

Tik labu, laimīgu un liegu

Baue mēni saulē sapnis salds

Un atraisā ikkatm zēgu...

(Trauslē trauskē, lp. 54)

Ēit a-skaze piestķir dzeplim mierotņ
un skaidru notikām.

... Aug angstāk panasara plūdi!

Un skaidrās, lāpas, lāpas, trūdi

Pā strāumi rauti projām plāst!

(Trauslē trauskē, lp. 18)

Kur Tavi sapni staiģē,

Kad tuecē puedēs trūst,

Un kāpēs kaijas relaiģē,

Un niņos laines sligt?

(Laines liesmes, lp. 43)

Ar skauts ī zafums agrē maiģē rūtē,

(Skaidrē strauti, lp. 24)

... Un zaiģo dames zaiģnes zaismu lavstē...

(Skaidrē strauti, lp. 26)

... Un gaiģē istabē tam galdm klāsi?

(Skaidrē strauti, lp. 29)

... Pār uēdm kapu uēdē purķē plauksdams...

(Skaidrē strauti, lp. 31)

... Tik maiģas krāsas smaidot aunma

(Skaidrē strauti, lp. 32)

... Cik dzīvē pērē izgrizušā nīvas ...

(Kaidrie strauti, l. 84)

Glūži nemanoj tē izēlas giantējumus nas
skanu simboliku.

Skannu izpratne ir ļoti subjektīva,
piemēram Br. Christiansene (Kunst des Schreibens)
patokam iztulkojums ir citāds kā
Art. Rembo iztulkojums.

Pumpuram a- skane dzējoli stāsti
manim Dangariņe ir simbols modrai
un gaišai nokānai, tāpat Auserkā
dzējoli Triņpula.

Krūzām disskanis ai dzējoli
me

Ai skaistē jauņibe un me!

Ai brīnišķīgi jauņais laiks,
Kad rēl nekās nav jāizēne!

Ai skaistē jauņibe un me! -

Sirds pilna laimes saldē vīne

un mīle kaist kā zelta traiks! ...

Ai skaistē jauņibe un me!

Ai brīnišķīgi jauņais laiks!

simbolizē gaiso jauņību un prieku.

Vēl raustnīgāk kādu nokrāsu
dzējolim piešķir konsonanti.

Krūzām r - skane raustnēs darba
skarbūm, piemēram:

Ar rotālām rokās tu rangīs,
Kā rūpējās rūxi un rok
Un rāde tev iztranto rūdi,
Un tu mōi un trūkumē smok.

Ar rotālām rokās tu rangīs,
Kā rati un riteji rūc
Un ruhā par darēno dabu,
Kas svēdums un asinis sūc.
(Liesmu lokā, lp. 12)

R, r, un m-skaņa Mūžam
raucturo no maigu un glēstoīti,
pienēram Mēnesīca (Trauslē trauskā, lp. 62)
S-skaņa raucturo pārdomes, sāpes un
sēras, pienēram:

Man Siidi sapnos saldos
Spiež smagu skurņi slops ...
(Ēnu ejās, lp. 27)

... Kā smalša stīga sāpju smelobzē skan ...
(Skaidnie Strati, lp. 114)

S-skaņa Mūžam raucturo arī no
saulainu, gaišu un siltu, pienēram:
... Saul mani saulē sapnis salds ...
(Trauslē trauskā, lp. 54)

Profesora Kārļa Kārklīņš rakstīti
skaņu simbolika (cēļi: IV. l.p. 55) skaņu
gleznu iedala:

- 1) Subjektīvās skaņu gleznās
- 2) onomatopoeitiskās skaņu gleznās un
- 3) asociatīvās skaņu gleznās.

Krūžas dzējā sastopamas subjektīvās
skaņu gleznas, kurpretim onomatopoeitisko
skaņu gleznu gandrīz nav nemaz. Šai
ziņē Krūze atšķiras no Plūdoņa.

Sevišķi spilgtas Krūžam ir
asociatīvās skaņu gleznas, piemēram
dzējoli Dzintars, Mēnessica.

Profesora Kārklīņš Krūžas dzējoli Dzintars
izskaidro šādi:

Tēr ir tik dzintardziedas dziesmas,
Tēr dzīle dzelmē dzintars dus,
Kā dzintars tavas saules liesmas.
Tēr ir tik dzintardziedas dziesmas,
Un kad pār sliektim brāzās briesmas,
Mirdz dzintardzīlēs dzīļums kluss.
Tēr ir tik dzintardziedas dziesmas,
Un tavās dzelmēs dzintars dus.

(Trauslē trunkē, l.p. 192)

11 Šai dzējoli dzējnieks raksturo sava dziesmas
ar dzintara dzidrumu.

Dzintara dzidrumus apzīmē viņa dziesmas
gaišums, mīļīgums un skaudību.

Dzejnīka drēseles dzīfums, kur rodas viņa
dziesmas, valda miers un saule. Drēseles
dzintare dzidrumu apdraud dzīves briesmas,
kas ar lielu spēku brāžas pār skiltom.

Tomēr dzintare dzīles mīdž mērīgs
dzīfums: briesmu brāzma nespēj uztraukt
dzīdrās dzintare dzīles. Tāpat arī dzejnīka
drēseles mēru nespēj izkicināt dzīves briesmas.

Drēseles skaidrību dzejnīks simbolizē ar
dzintaru. Uz asociāciju pamata viņš pēriens
dzintara nārdam īpašības nārdm dzīdr.

No dzintare dzīdrume priekšstatē un
jūtu tonā viņš pārnes nosaukm uz skau
dz, kas ir to simbols. dz - skau
simbols sastopams dzejoli 19 reiz. Savukārt
briesmu nārdam dzejnīks pēriens
darbības nārdm brāžas. No briesmu brāžas
priekšstatē un jūtu tonā dzejnīks pāceļ
nosaukm uz skau br, kas ir to
simbols. Br - skau simbols sastopams
dzejoli 2 reiz. Tādā mērtā dz - skau
skaitē gūnē ir lielā pārovare par br
skau. Tāpat arī dzejnīka drēseles
mērs izplūst pār dzīves briesmām, kur as
tas uzvar. "

Mūziķa dzeja ir ļoti mūzikāla. Skau
gleznas viņa dzejā ir mēra no viņa austru rīžāko-
jām pazīmēm. Mūziķa dzejas lielo mūzikālību

režisūra arī dziesmā apzinājumi - akordi,
melodijas.

Atskaņas Mārla Brūžas

lirikā.

Atskaņas ļoti pavisam pante
mūzikāltāti, tādēļ Brūža savā dziesmā
daudz lietojis arī tās. Atskaņas dziesmā ir
konstrukcijas līdzeklis. Tās saista atsevišķus
dziesmas posmus, kā arī noslēdz dziesmas
ritmiskus posmus. Ir pante formas, kas
taisni prasē konvencionālu un stabilu
atskaņas kārtību, piemēram sonētas, tričetās,
oktavas, tercīnas u.t.t. Atskaņas Brūža ir
ļoti iemīļojis un visa viņa būtība pildīta ar
prieku izteikt ritmiski un atskaņās.

Pomēr - diezpat labi, kā to rāda
Mirkļa mirdzums, viņš var izteikt un
izteikt arī bez atskaņām.

Mārlis Brūža mīl mūzikālus
pantus, tāpēc viņš visbiežāk ir izkopis sonētu un
tričetu. Šīm pante formām paaugstināts
skaņīgums, jo tur lielāks skaits vienādu atskaņu.
Piemēram sonēta Hannas Sejas.

Es gaidīs un mīļo aiziesu uz mājām,
Gad bēlīe efi būs reiz iztāiģoti,
Ar bēlu mīglu skaidnē štanti velti
Uss slusēs lapas dzeltēnēs zem kājām...

Kad priekā plūkt mēs pirmās puķes gājām,
Kā smaržu sādūnā mums reibe prāti!
Mūs rēni velic tik rozī maile kāti,
Kaut cērtus ziedus mēs reiz paglēbājām ...

Mam zējēp' cits tos pašus ceļus staigā,
Tos pašus kalnus sveicina un lejas
Un norauzē tās pašas debes raizē ...

Vēl saulē mirzē tās pašas zaišās lejas,
Bet jaunū putni sēļnos kreasto skrajē
Un dzēlnē spogēlojē jaunus sejas.

(Skaidrē strauti, l.p. 38)

Šē atskayas pēc tradicijē n' visos
rindū galos un bez tam notēktē sešbas
kārtobē, šai gadīpimē sādē kārtibē:

a b b a, a b b a, e d e, d e d;

Križgam sorētē n' ai atēda atskayā
sešbas kārtibē, piemēram:

a a a a, a a e e, b a b, a b a;

(Skaidrē strauti, l.p. 39)

vai a b b a, a b b a; e e e; e e e;

(Skaidrē strauti, l.p. 44)

a a e e, a a e e, b b b, b b b;

(Skaidrē strauti, l.p. 114),

bet tādū nav daudz. Vispārēgi nav teikt,
ka nav otra dzējnīka, ^{mums parīstamū kautē vidē,} kas tik konservēti
būtu ierērojis šīs dzējas formas atbildīgēko
veidū ar pirmēk mihēto atskayā sešbas.

Tāpat paaugstināts skaņīgums trioletim.

Piemēram Bēlas lapa.

Es aizēju pa gamu ceļu ...
No bērziem bēlas lapa skrīt,
Bet es tā nedrīkst nepaceļu
Es aizēju pa gamu ceļu,
Man kapsēta ir pilna veļu
Un mūžīgs miers kā mājas mīt ...
Es aizēju pa gamu ceļu,
Un lēnām bēlas lapa skrīt

(Traudā traucē, l.p. 26)

Trioleta atskaņas ir šādi kērtībā:

a b a a b a b ;

Līdzīgā kārtā panta mūzikālitāti pavairo
būvēts atskaņoto vārdu sakārtojums, kas ir
iekšējo un oākuma atskaņu lietošana.

Tomēr šādas atskaņas krūze nav
dzejā nav lietojis.

"Atskaņa kā vārda loģiskās nozīmes
izcēloja var palīdzēt izcelt un parrīstāt domu
gaitu. Tā piemēram atskaņojot dzejas tekstu
izteicēju verbu, dzejolis kļūst dinamiskāks,
atskaņoti epitetu adjektīvi pavairo
krāsainību, substantoru izcēšana domes saīsta
pie objektiem." (Vārdliks Draviņš, Atskaņas, Cēsi III.
l.p. 143)

Atskaņoto dzejolu krājums, kur ir
parastās ceturindas, krūžam nāms ir

pamīšās atskayas: a b a b,

piemēram: zelta plēnes.

Plaut dzirkstelē nēl neizdzīsa, (a)

Kas dzīlū dzīves pelnos kasist, (b)

Un labāk atvērtis no visa (a)

Un zelta plēnes nēpē laist... (b)

(Rudens saule, lp. 41)

Mūzika te lietojis tikai vīrišķās (vienspējās)

un sievišķās (divspējās) atskayas, pēc kam

gandrīz vienmēr atkārtojas:

a - siev; b - vīr; a - siev; b/vīr. atskayas.

Piemēram:

...Bet kur vien apstājos, kur esju (a - siev)

Un kur vien oksats man slusi stād (b - vīr)

Es redžu dažū dārgū seju (a - siev)

Dažs krasts man laimē pretim spīd (b - vīr.)

Dažs vārds no laikiem aizvadītiem

Man atminē no jauna nāk,

Dažs taks no baltiem nases rītiem

Un atkal priekōā mīdžēt sāk.

(Rudens saule, lp. 40)

Īsās, ātrās vīrišķās atskayas liekas

spaižas, sievišķās - rāmākas, mājīgākas.

Atskayas mūzīkam, kā jau redzējām, mīnētājos ierāji mo ir pamīšās.

Blākus atskayas ir pievērtākas
steidzīga, koncentrotāka raksture

dzejolēm. Pamūsās atējā dandz mīerīgāku
iespaidu.

Krūžas dzejē sastopamus risvairēk vienkār-
šās atkāpas, kam atkāpas posms īz nēidojas
tikai no diviem vārdiem, kam kāda daļa
niehēda, piemēram:

Kā kāds, kam kādreiz liktus lēis
No burvju strauta nodzertis
Es biju gluži sarēds ticis
Un vis ap mani pārvērtis ...

(Rudens saulē, lp. 58)

Protams izņēmums te ir sonētas un trioletas,
kur citādu atkāpas kārtību prasē jām pati
panta forma.

Krūžam ir dandz parciālo atkāpas,
kam atkāpasjums vārdi nesēkam pilnīgi,
bet tikai kāda daļē, piemēram:

Jē dienas, kad man darbē dotis
Pa ielām laiks likums lēk,
Ar melnēm maskēm satiekotis
Mjis, drangi, meats nairs nesatiek ...

(Rudens saulē, lp. 9)

Krūžas dzejē sastopamus saukumu
atkāpas, kam atkāpasjums iētnēz sevī
arī sakmē elementus, piemēram:

Īkad vērslē tempu tory: hēlē,
No dārzēm lādis lāvē nēk

Un cits aiz cits garšāzēti

Pār baltām rozēm liekties sāk...

(Rudens saulē, lp. 14)

Vārdu iekšējo atskaidrumu skūzām nav.

Skūzga savā dzējā liebo svešdabīgās atskaidras.

Sastopamies arī viendabīgās atskaidras.

Viendabīgajām atskaidrām atskaidrojums

vārds pieder pie vienas vārdu sugas un

ar grammatiskajai formai vienādi, piemēram:

... Ai sāpes, kam jūs sirdi grāiziet,

Kad garbās stundas stumā rit,

Kad cits aiz cits nāk un aiziet,

Kad cits aiz cits sace un sit?

(Rudens saulē, lp. 14)

Svešdabīgās atskaidras ir tēdas, ja iepriekš

minētās grammatiskās vienādiības nav,

piemēram:

... Un cits aiz cits sapņos saldos

Ar nemi zemāk galvu liec,

Un sirdis jūt, ko dienu maldos

Un planēis dzidrais ilgu zieds...

(Rudens saulē, lp. 14)

Skūzga atskaidrojumu precizitāte ir
augstākā mērā pilnīga. Viņam ir

pat pedantiski atskaidras, kas raskam
arī intonācijā, piemēram:

Ar svētdienas bērnu kad ticies,
Ka mājās tev mierīgi tiek prāts:
Tu līdzgi tam svētlaimīgi bīcīs
Un ligot un lūgsmoties sēc...

Tu laimīgi ranguis tam acīs,
Kun rotājas svētdienas smaids,
Un gaidi, ko mēdamies saeīs
Šis bērns, kam nav jūziņ, kas maids.
(Liesmu lokē, lp. 19)

neprecīgo atskan Vēluzas dzejā lēti maz
un sastopamas tikai jaunības laiku dzejā.
Pirmo reizi Vēluzas savā dzejā nelieto.

Vēluzas dzejā visnairāk ir pietiekotās
atskanas, kam bez uzskaites zilbiņu nokāpiem
saskaņā nēl kāda citas mānda skanas,
piemēram:

... Un seno dienu ēnas klusas
Pie manis atkal ierodas;
Nekun vairs gars man nērod dusas
Un nēd ar viņām valodas
(Rudens sūnē, lp. 60)

Redzam, ka Vēluzas nēnāl latviešu dzejā
parastās kaidās atskanas (a, e, i, u, ie, as,
es, is, us, ies), lēt atskanjo arī
iepriekšējo līdznamu.

Ļoti reti atrodamas trūcīgās atskaņas,
kur saskaņi tikai viens vokālis.

Arī bagātās atskaņās trūcīgām ir
diezgan daudz. Šīm atskaņām uzvērto
vokāļu priekšā arī saskaņi kādi
elementi, piemēram:

Tik maigs, tik maigs, kā nēsma maigā
Es šini stunda pārēnēs,
Kad saldes sēras sirdi aijā
Kā sidrabotos vilnēs. ...

(Rudens Saulē, lp. 65)

netrūkst viņam arī trūzīlji atskaņi.

Dzīfās atskaņas, kam uzvērto
vokāļu priekšā bez konsonantiem saskaņi
nēl kāds vokālis, trūcīgās dzīfās sastop.

Atskaņi izcelšanās pamatā ir
priekš par atskaņu - atskaņu priekš.

Trūcīgām dzīfās radīšanās darbi
galvenai noteicēji ir saturs, ne skaņi.

Trūcīgās vēnēs, lai dzīfās
nobeigums būtu pilnskanīg.

Trūcīgās dzīfās sastopami gan
dzīfaji ar atskaņām, gan arī bez
tām. II un III posma dzīfaji, kas
pa lielāka daļa atskaņoti, ir
dzīfolu krājums: Laines liesmas,

Ēnu ejas, liesmu lokā, un ģēmes ģēmes.
Rudens saulē niscauri ir atskaņas.
Atskaņoti protam ir arī sonēti un
trioletu krājumi. Tikai Mirkļa mirdzums
ir bez atskaņām un nosaukts par
melodijām.

Apskatu par Kārļa Krūžas
lirisku noslēgumu ar profesora
Kārļa Kārklina vārdiem: "Kārlis
Krūža savā dzējā cilvēciski vērtīgu
saturu rēlējis dienīstīgu skaistā
formā. Te slēpjas viņa liriskā
skaistums un neiecība."

(4. glīt. Min. Mēnekrants 1934. g. 4. burka.
l.p. 330)

Literatūra:

P. Īmanis - M. Krūza (studiju krājums
četrās sējās, 1924.)

J. Veselis - M. Krūza (Latvju grāmata 1928)

V. Ēglītis - M. Krūza (Ritums 1925)

Id. Vīrza - M. Krūza (gram. Laikmeta dokumenti)
1930

Prof. M. Kārkliņš - M. Krūzas lirika (Mzgl. mu. mēnešraksts
1934. g. 4. lustr.)

R. Ēgle - Kārlis Krūza (Latvju lirika 1934)

Kārlis Draviņš - Kārlis Krūza (Latv. lit. vēst.
Prof. K. Bēzins izred.
5. sēj. VII. d. IV. nod.)

Jānis Klauzis - Izziņas meklētājs (atpūta
Nr. 754)

Prof. K. Kārkliņš - Dzeju simbolika (Cēsi. IV.)

Kārlis Draviņš - atskayas (Cēsi. III. un IV.)

Krūzas dzeju krājumi.

Biogrāfiskās ziņas un norādījumus
esmu saņēmusi no dzejnieka pašā.